

Методично-дидактичний посібник

до регіональної парціальної програми з міжкультурної та громадянської освіти дітей середнього та старшого дошкільного віку «Український віночок. Миколаївщина»

К

УЛЬТУРА ДОБРОСУСІДСТВА БЕЗ ОБМЕЖЕНЬ

ISBN 978-617-8265-78-6

Миколаїв - 2025

Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

Кафедра теорії й методики
дошкільної та початкової освіти

КУЛЬТУРА ДОБРОСУСІДСТВА БЕЗ ОБМЕЖЕНЬ

**Методично-дидактичний посібник
до регіональної парціальної програми «Український віночок.
Миколаївщина» з міжкультурної і громадянської освіти
дітей середнього та старшого дошкільного віку**

Миколаїв – 2025

УДК 376–053.4(072):373.2

К 90

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, протокол від 11 червня 2025 № 3.

Автори-укладачі:

Олійник Л. М. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії й методики дошкільної та початкової освіти МОШПО;

Літвінова Н. Є. – фахівець (консультант) Комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр № 4» Миколаївської міської ради

Рецензенти:

Шапочка К. А. – кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри спеціальної освіти МНУ імені В. О. Сухомлинського;

Пінюгіна К. О. – завідувач обласного ресурсного центру з підтримки інклюзивної освіти МОШПО.

Відповідальна за випуск:

Стойкова В. В. – кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-педагогічної роботи МОШПО.

К 90

Культура добросусідства без обмежень : методично-дидактичний посібник / Л. М. Олійник, Н. Є. Літвінова. – Миколаїв : центр редакційно-видавничої діяльності МОШПО, 2025. – 80 с. – з іл.
ISBN 978-617-8265-84-7

Питанням інклюзивної освіти дошкільників останнім часом приділяється багато уваги, оскільки діти з особливими освітніми потребами є повноправними членами суспільства, що має навчитися сприймати їх як собі рівних, адже вони також мають права на життя, освіту, медичне обслуговування, спілкування, відпочинок тощо.

Видання містить матеріали, які допоможуть розвинути в нормотипових дітей, вихованців середнього та старшого дошкільного віку позитивне ставлення до людей з особливими потребами, поради, казки, художню літературу, дидактичні ігри, повчальні історії, що стануть у нагоді педагогам закладів дошкільної, початкової освіти, батькам дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, студентам, соціальним педагогам.

УДК 376–053.4(072):373.2

ISBN 978-617-8265-84-7

© Кафедра теорії й методики дошкільної та початкової освіти МОШПО, 2025

© Центр редакційно-видавничої діяльності МОШПО, 2025

ЗМІСТ

ЗМІСТ	3
ВСТУП	4
ОСОБЛИВІ ІСТОРІЇ УСПІХУ	7
МИ ВСІ РІЗНІ ТА МИ ВСІ РІВНІ	13
НЕ СМІЙСЯ З МЕНЕ. МУДРІ ІСТОРІЇ	44
СВІТ СКЛАДНИЙ, КОЛИ ВІН НЕ ДЛЯ ТЕБЕ	57
ЖЕСТИ ЯК МІСТОК ДО ПОРОЗУМІННЯ	63
ПІКТОГРАМИ ЯКІ СЛІД ЗНАТИ	74
ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА	78

ВСТУП

Сьогодні питання інклюзивного навчання стає дедалі важливішим в сучасній освіті. З кожним роком у закладах дошкільної та загальної середньої освіти збільшується кількість інклюзивних груп та класів, що дозволяє дітям з особливими освітніми потребами не лише соціалізуватися, а й розвиватися інтелектуально. У 2017 році було прийнято Закон України «Про освіту», який закріпив принцип інклюзивної освіти як один з важливих принципів державної освітньої політики. За цей час в Україні державою багато зроблено з метою впровадження інклюзивного навчання. Зокрема, були розроблено нові освітні стандарти, які враховують потреби дітей з особливими потребами, проведено навчання педагогів, створено ресурсні центри підтримки інклюзивної освіти.

Інклюзія – це процес забезпечення рівних можливостей для всіх дітей, незалежно від їхніх особливостей. Це означає, що всі діти мають право навчатися та розвиватися в єдиному середовищі, й отримувати необхідну підтримку. Інклюзія протистоїть виключенню та сегрегації, які призводять до того, що діти з особливими освітніми потребами навчаються в окремих спеціалізованих закладах або класах.

Олена Зеленська, перша леді країни, у виступі під час круглого столу «Дитяче читання без бар'єрів» на фестивалі «Книжкова країна», який присвячено доступності дитячої літератури в Україні, зазначила: «Якщо зараз у гуглі зробити запит англійською «дитячі книжки про людей з інвалідністю», ви у відповідь побачите сотні книжок. Україні також зараз дуже потрібні такі книжки й книжкові герої. Різні, як усі ми. Герої з різними викликами, із досвідом травм чи війни. Персонажі з аутизмом, розладом дефіциту уваги з гіперактивністю, на кріслах колісних. З ПТСР чи з пораненнями, з проблемами із зором чи слухом. Створити зараз такі дитячі книжки в Україні – це сформуванню безбар'єрні покоління».

Тетяна Ломакіна, радниця та уповноважена Президента України з безбар'єрності, на своїх сторінках у соціальних мережах, систематично надає корисну інформацію щодо безбар'єрності в Україні. Ці питання можуть стати у нагоді не лише для дорослих, а й для дітей, допомогти зрозуміти людей з інвалідністю.

У нашій країні створено Довідник Безбар'єрності. Саме за допомогою даного довідника можна знайти відповіді на такі питання: як спілкуватись і розповідати дітям/дорослим, яке коректне формулювання обирати під час спілкування з особами, які мають психофізичні особливості.

Манера спілкування з людьми, які нас оточують, з людьми, що мають певні особливості, з людьми похилого віку формує в нас людяність і гідність, а починати це формування слід з дошкільного віку.

Єдиний інтегрований освітній курс з громадянської та міжкультурної освіти «Культура добросусідства», що містить парціальну програму для дітей середнього та старшого дошкільного віку «Український віночок. Регіон», ґрунтовно розкриває поняття «Інклюзія»: різноманіття людей, повага до відмінностей, взаємодопомога та співпраця, емпатія та толерантність, створення інклюзивного середовища.

Через різноманітну навчально-ігрову діяльність, діти знайомляться з поняттям інклюзії, навчаються цінувати та поважати різноманітність, розуміти потреби інших людей, які потребують допомоги, співпрацювати з ними та допомагати їм.

Поняття «діти з особливими освітніми потребами» охоплює не лише вихованців та учнів з психофізичними особливостями, а й представників інших національностей та іншомовних громад.

Для успішного впровадження інклюзії у закладі дошкільної освіти важливо використовувати різноманітні методи та прийоми роботи, такі як: індивідуальний підхід, диференціацію та варіативність завдань, використання наочних та ігрових методів, залучення батьків до освітнього процесу, створення сприятливого психолого-педагогічного клімату.

Інклюзія має багато переваг як для дітей з особливими потребами, так і для дітей з нормотиповим розвитком. Вона сприяє: соціалізації та розвитку соціальних навичок, зниженню рівня дискримінації та упереджень, підвищенню самооцінки та впевненості у собі, кращому розумінню різноманіття, створенню більш гуманного та справедливого суспільства.

Інклюзія – це не просто модний тренд, а важливий принцип, який має стати основою сучасної освіти. Реалізуючи програму «Український віночок. Миколаївщина» у закладах дошкільної освіти Миколаївського регіону, ми робимо важливий крок до створення більш справедливого та гуманного суспільства, де кожна дитина має можливість відчувати себе повноцінним його представником / представницею.

У методичному посібнику подано різні форми роботи з дошкільниками, які допоможуть не лише навчитися сприймати дітей з особливими освітніми потребами, як собі рівних, а й полегшити спілкування з ними як педагогам, так й одноліткам.

Ви святкували день народження,
А я дивився в телефоні.
Я відчував – таке враження,
Що я для вас сторонній.
Мені хотілось з вами говорити,
Я вам вітання передав.
Назпаль, мене ви не зуміли зрозуміти
Не звинувачую я вас – це все моя провина.
Та пам'ятайте – я люблю всіх вас
І з вами бути радий хоч одну хвилину.

Автор невідомий (ресурс інтернету)

ОСОБЛИВІ ІСТОРІЇ УСПІХУ

Часто, коли ми чуємо термін «особливі освітні потреби», ми уявляємо обмеження. Однак реальність набагато ширша і надихаюча. У даному розділі подано інформацію про дивовижну силу духу та невичерпної енергії дітей з особливими освітніми потребами, яка допоможе розвіяти міфи та показати, що особливі потреби – це не вирок, а унікальний виклик, щоб **бути не таким, як усі, але серед усіх**.

У цьому розділі зібрано особисті історії діти з особливими освітніми потребами, які не замкнулися у собі, а активно інтегруються у суспільство. Вони сміливо беруть участь у спортивних змаганнях, демонструючи неймовірну витривалість та жагу до перемоги. Вони відвідують різноманітні гуртки, розкривають свої таланти та розвивають нові навички, набувають новий досвід. Вони прагнуть жити повним, насиченим життям, долають перешкоди та надихають своїм прикладом інших.

Моя історія

Історія миколаївського хлопчика з особливими освітніми потребами, **Колісника Олега**, який завжди мріяв, йшов вперед та добився значних результатів. Він шукав себе і знайшов у спорті. Але не зупинився і продовжує мріяти про наступні перемоги.

1. власне фото Олега

2. власне фото Олега

Ти не дивись, що я у візочку;
Встати не можу, з тобою побігти.
Я живу поруч у нашому світі.
Мріяти можу, можу радіти.

Ти руку свою мені дай сміливіше,
Я у долонь покладу тобі свою.
Будемо разом світ дивувати,
Вдвох сумувати, радіти з тобою.

Ти не дивись, що в візочку сиджу я.
Я вмію грати, співати, читати.
Вмію по справжньому щиро дружити.
І танцювати, і співчувати.

Наталія Літвінова

Моя історія

Історія дівчинки, [Калмикової Мілани](#), переселенки з Донбасу, яка мешкає у Миколаєві й має особливі потреби та дуже гарно малює й любить займатися рукоділлям.

3. власне фото Мілани

4. власне фото Мілани

Привіт малята, я не така як ви,
Хоча я маю руки, маю очі.
Я по майданчику ходжу кульгаючи.
Пересуваюсь швидко у візочку.

Моє взуття велике та важке
Але я маю усмішку дівочу,
Бажання маю заповітне та палке –
Дружити з вами, гратися охоче.

Хочу я бігати, забувши про кульгавість,
На гойдалках до хмар рукою
дотягнутись,
Та з гірки скочуватись вниз,
Я хочу жити, щиро другу усміхнутись.

Наталія Літвінова

Історія Ярослава Джулай

«Діагноз – синдром Дауна. Але це не заважає жити звичайним життям».

Мама Ярослава

Ця історія про хлопця з Миколаєва, який має особливості ментального розвитку, але не дивлячись на це відвідує спортивну секцію з джиу-джитсу та може кинути через плече, має при цьому вже жовтий пояс, а це говорить про те, що хлопець разом з групою дітей проходив атестацію та виконував нормативи. Ярослав з задоволенням відвідує групові заняття, тренується та змагається з однолітками.

5. suspilne.media/mykolaiv

Історія Дмитра Полович

«Дмитро – єдиний у світі хлопець, який виконує станову тягу з таким ступенем церебрального паралічу».

Анна Куркуріна

Це історія двадцятирічного хлопця з Миколаєва, який має ДЦП від народження. Але він займається паверліфтингом і завдяки своїй наполегливості та систематичним заняттям з тренером, Анною Куркуріною (найсильніша жінка України, абсолютна чемпіонка мира по паверліфтингу 2008, 2010 та 2012 років, володарка 14 рекордів), вразив весь світ, піднявши штангу вагою 100 кг – при власній вазі лише 51,4 кг.

Крім своїх видатних спортивних досягнень, Дмитро Полович також активно веде власний YouTube-канал, де ділиться особистими історіями зі свого життя та показує свої тренування.

б. скріншот з каналу YouTube

Єлизавета Москаленко – дівчинка, яка бачить цей світ серцем

7. bashtanka.mk.gov.ua

Баштанський край завжди славиться людьми – талановитими, щирими, добрими й працездатними, які створюють сьогоднішня та майбутнє.

Сьогодні, попри війну, хочеться розповісти про юну зіроньку, творчу дівчину з відкритим серцем і глибокою душею – Єлизавету Москаленко, яка проживає у смт Березнегувате Березнегуватської громади.

Ліза не бачить цей світ, сприймає його лише на дотик, але добре відчуває все душею і серцем. З дитинства дівчинка незряча. Вона не любить, коли оточуючі її через це жаліють, їй це зовсім непотрібно... Єлизавета руйнує всі стереотипи про незрячих людей. Щодня власним прикладом вона доводить усім скептикам, що незрячі – такі ж люди, як усі. Їм тільки потрібно дати шанс та можливість себе проявити, а інколи й допомогти, підтримати.

МИ ВСІ РІЗНІ ТА МИ ВСІ РІВНІ

Метою даного розділу є ознайомити дітей з поняттями «Інвалідність» та «Інклюзія». Ці поняття розкриваються через бесіди, спостереження, читання казок, перегляди мультфільмів, соціальних роликів. Робота з матеріалами блоку сприятиме соціалізації дітей та рівному ставленню до людей інших національностей, іншомовних людей, людей з особливими потребами. За допомогою бесід, казок, мультфільмів тощо в яких описується особиста проблема головного героя та етапи її вирішення педагога закладів дошкільної освіти:

- зможуть пояснити вихованцям, що всі люди різні й це нормально;
- розвинути співчуття та емпатію: діти зможуть краще зрозуміти почуття та досвід інших людей, які стикаються з інвалідністю;
- збільшити почуття інклюзії: діти з інвалідністю відчуватимуть себе більш прийнятими та включеними у групу;
- зменшити упередження та дискримінацію: читання казок може допомогти подолати стереотипи та упередження щодо людей з інвалідністю.

Дітям слід пояснити, як поводити себе, коли ти бачиш людину з інвалідністю на вулиці.

Як розповісти дітям про інвалідність?

Відкритість та чесність. Говоріть з дітьми про інвалідність відкрито та чесно. Не уникайте цієї теми, адже це може призвести до плутанини та страху.

Простота. Пояснюйте інформацію простою мовою, яка відповідає віку дитини. Використовуйте приклади та порівняння, щоб зробити інформацію більш зрозумілою.

Повага. Ставтеся до людей з інвалідністю з повагою. Уникайте стереотипів та образливих слів.

Інклюзивність. Створіть інклюзивне середовище, де діти з інвалідністю відчують себе комфортно та прийнятими.

Почніть розмову з власного досвіду. Якщо ви знайомі з людьми з інвалідністю, розкажіть про них дітям, про їх досягнення та вподобання, поясніть, що вони також люблять спілкуватися, грати, дивитися мультфільми. Це допоможе їм краще зрозуміти тему.

Використовуйте книги та мультфільми. Існує багато книг та мультфільмів, які розповідають про інвалідність доступно для дітей мовою.

Грайте в ігри, ігри можуть бути чудовим способом дати дітям знання про інвалідність у життєрадісному та інтерактивному форматі.

Будьте готові відповісти на будь-які запитання, які можуть виникнути у дітей.

Що робити, якщо ви бачите дитину або дорослу людину з інвалідністю

1. Не відвертайтеся.
2. Посміхніться.
3. Привітайтеся.
4. Можете запитати, що подобається дитині або дорослій людині, поспілкуватися з нею.
5. Можете запропонувати погратися з дитиною.
6. Не акцентуйте на незвичайній для вас поведінці дитини або дорослої людини.
7. Допоможіть їй проїхати візком, сісти у транспорт тощо.
8. Сприймайте дитину або дорослу людину з інвалідністю як собі рівну.

ЯК ПОЯСНИТИ ДИТИНІ, ЧОМУ В ЛЮДЕЙ НЕМАЄ КІНЦІВОК?

- уникайте таких слів, як-от «хворий», «інвалід» та їхні варіанти.
- розкажіть дитині про «Ігри нескорених» – міжнародний спортивний захід для ветеранів та військовослужбовців.
- проговоріть, що ампутують кінцівки не лише дорослим, а й дітям, які так само ходитимуть у садок і школу.
- читайте разом книжки та дивіться мультфільми для дітей про людей з інвалідністю.

голоси дітей

Допомогти у спілкуванні з людьми, що мають психофізичні особливості допоможе **Довідник безбар'єрності**. Його створено у співпраці з громадськими організаціями, батьками, що виховують дітей з інвалідністю, українськими та міжнародними експертами, правознавцями. У даному довіднику розглядаються наступні питання:

- складники безбар'єрності;
- правила мови;
- словник;

- безбар'єрний календар;
- етика взаємодії з різними людьми;
- ілюстрації;
- у воєнний час;
- взаємодія у періоди стресу;
- люди з досвідом війни;
- гідність;
- взаємодія;
- безбар'єрні події.

Бесіда з дітьми про людей з інвалідністю

9. згенеровано ChatGPT

На світі багато дітей і всі вони різні, як і ми з вами. Подивіться один на одного і скажіть, чим ви схожі? А чи однакові у вас обличчя? А хто з вас любить малювати? А хто любить гуляти на вулиці? Ось, бачите, ви всі одного віку, але у вас очі та волосся різного кольору, несхожі зачіски, різноманітні уподобання та звички.

Я розкажу вам про дітей, які мешкають поряд з нами й чимось відрізняються від нас.

Є діти, які не можуть розмовляти й тому всі свої емоції вони передають жестами, мімікою (обличчям). А ще для таких дітей є спеціальна мова, яка називається мовою жестів – це коли слова не промовляють, а показують руками.

Є діти які погано бачать, чи взагалі не бачать і тому вони носять окуляри або користуються спеціальною тростиною. Для таких людей є спеціальні книжки, які вони читають, торкаючись сторінок руками, а також у них є тварини-помічники, які їм допомагають пересуватися. Наприклад, собака-поводир, яка допомагає незрячій (сліпій) людині пересуватися містом.

Є люди, які не можуть самостійно ходити, але вони можуть працювати руками. І такі люди пересуваються на спеціальному візочку, який називається інвалідний візок.

Є діти, які соромляться говорити з-за того, що не вимовляють певні звуки чи заїкаються, чи просто соромляться. І тому вони можуть до вас звертатися за допомогою жестів.

А ще є діти, які не знають нашої рідної мови. З такими дітьми ми можемо також спілкуватися за допомогою жестів.

На світі багато різних людей, але ми всі любимо життя, хочемо бути щасливими, радіти, спілкуватися, грати й мати друзів. І якщо на вулиці побачите таких дітей чи дорослих, то до них слід ставитися як до рівних. Так, як би ви хотіли, щоб ставились до вас. І ще, якщо вони того потребують, їм слід допомагати.

Казка про різнокольорові квіточки

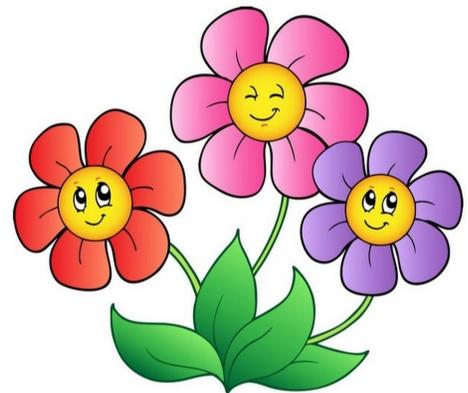
У чудовому саду, де росли найдивовижніші квітки, жила ціла сім'я барвистих квіточок. Були серед них квітки, які не могли говорити мовою квітів. Вони спілкувалися мовою жестів, мовою листя. Вони танцювали та помахували пелюстками, щоб поділитися своїми радощами та печалями. Їхні жести були такі виразні, що всі навколо розуміли, про що вони говорять.

Інші квітки не могли бачити світ, так само як всі інші. Їх пелюстки були наче вкриті туманом, і вони не могли розгледіти всі барви та форми саду. Але вони вчували тепло сонячних променів, запахи інших квітів та відчували, як на них віє вітерець. Їхні друзі завжди допомагали їм досліджувати світ та розповідали їм про все навколо.

10. згенеровано ChatGPT

Були й такі квітки, які не могли рухатись. Їхні стебельця були слабкими, і вони не могли самостійно дістатися до сонця. Але вони мали міцні та вмілі листочки, за допомогою яких могли дивовижно танцювати. Їхні друзі підтримували їх стебельця, щоб вони могли насолодитися красою навколо.

А ще в саду жили квітки, які не могли вимовляти слова, так, як інші квіти. Їхні голоси були тихими та незрозумілими, і їм було важко спілкуватися з іншими. Але вони мали щирі серця та добрі очі, і їхні друзі завжди знали, як зрозуміти та поділяти їхні почуття.

І ось одного разу у саду з'явилась нова квітка. Вона приїхала з далекого краю і не знала мови квітів цього саду. Але вона вміла посміхатися, танцювати та дарувати обійми. І завдяки цьому всі зрозуміли, що їй потрібна дружба та любов.

Квіти саду прийняли нову квітку до своєї сім'ї. Вони спілкувалися з нею за допомогою жестів, міміки та обіймів. І нова квітка щасливо жила серед своїх нових друзів, адже вона зрозуміла, що мова дружби та любові не має кордонів.

На світі багато різних людей, але кожна людина, як квітка прекрасна по-своєму. Важливо поважати та цінувати різноманітність. Ми можемо спілкуватися та дружити з людьми, навіть якщо вони не говорять нашою мовою або не можуть бачити, чути чи ходити. Найголовніше – це щирість, доброта та любов.

Казка про особливих друзів

В одному чудовому місті жило багато різних дітей. Деякі з них були дуже балакучі, вони могли розповідати без зупинки про свої пригоди та мрії. Інші ж, навпаки, майже не говорили, але їхні очі сяяли радістю, а посмішка зігрівала душу. Ці діти володіли особливою мовою, мовою жестів. За допомогою рук, міміки та рухів тіла вони могли розповісти про все, що їх хвилює, про свої думки та почуття.

11. згенеровано ChatGPT

Були й такі, хто не міг розгледіти всі барви світу. Їхніми вірними помічниками стали окуляри або спеціальна тростина, яка допомагала їм орієнтуватися у просторі.

А ще в місті жили діти, які не могли самостійно ходити. Їхніми помічниками стали зручні візочки, які дозволяли їм досліджувати світ та спілкуватися з друзями.

Не всі діти могли чітко вимовляти слова, деякі трохи заїкалися, а інші соромилися говорити. Але це не заважало їм знаходити спільну мову з іншими дітьми. За допомогою жестів та міміки вони могли поділитися своїми думками та почуттями.

У місті також жили діти, які не знали мови на якій спілкувалась більшість дітей. Але це не було перешкодою для порозуміння. За допомогою жестів та малюнків вони могли розуміти один одного та ставали друзями.

Хоч всі діти були різними, їх об'єднувало одне – любов до життя, бажання отримувати радість, спілкуватися, грати та мати друзів. Всі вони розуміли, що кожна людина має свої особливості, які роблять її неповторною. І саме ці особливості роблять світ таким цікавим та різноманітним.

Діти з радістю спілкувалися один з одним, ділилися своїми іграшками та секретами. Вони вчилися один в одного, допомагали та підтримували одне одного. У цій атмосфері любові та взаєморозуміння всі діти почували себе щасливими та потрібними.

Казка про хлопчика, який знайшов друзів без слів

У далекій країні, де сяяло сонце, а квіти мали аромат солодше меду, жив хлопчик, на ім'я Рустам. Одного разу він разом з батьками переїхав до іншої країни, адже тато отримав там нову роботу.

Рустам був дуже щасливий, адже він мріяв про подорожі та пригоди. Але раптом, коли він пішов до дитячого садка, він збагнув, що нічого не розуміє. Діти навколо говорили зовсім іншою мовою, їхні слова звучали для нього як дивна пісня. Рустам засмутився. Він не знав, як подружитися з дітьми, як розповісти їм про себе, як поділитися з ними своїми думками та почуттями.

Одного разу під час прогулянки Рустам сидів на самоті на лавці й дивився на веселих дітей, які гралися. Раптом до нього підійшла дівчинка з рудим волоссям і веснянками. Вона посміхнулася хлопцю й показала йому великий м'яч. Рустам не розумів слів дівчинки, але він зрозумів її жест. Він взяв м'яч і кинув його назад. Дівчинка засміялася й кинула м'яч ще раз. Так, без слів, вони почали гратися. Рустам кидав м'яча, а дівчинка ловила його. Потім до них підійшли інші діти, і вони всі разом стали грати.

Рустам зрозумів, що мова не завжди потрібна для спілкування. Іноді достатньо простого жесту, щирої посмішки, щоб знайти нових друзів.

З того дня Рустам почав вчитися мови нової для себе країни. Він спілкувався з дітьми жестами, малюнками, спочатку став розуміти та говорити окремі слова, а з часом він вже міг говорити цілими реченнями.

Рустам зрозумів, що дружба не знає кордонів і мовних бар'єрів. Коли є щирість, доброта і відкритість, друзі завжди знайдуть один одного, навіть якщо вони не говорять однією мовою.

Казка про хлопчика в окулярах

12. згенеровано ChatGPT

У маленькому містечку, де цвіли мальви й вулицями неслись пахощі булок з корицею, жив хлопчик, на ім'я Артем. Артем був трохи не такий, як інші діти. Він носив окуляри, адже без них він не міг добре бачити.

Інші діти сміялися з Артема через його окуляри. Вони дражнили його й не хотіли з ним дружити. Артему було дуже сумно, адже він мріяв про справжніх друзів.

Одного дня, коли Артем сидів на лавочці в парку, до нього підійшла дівчинка, на ім'я Ліза. Вона була доброю й щирою, і зовсім не вірила, що окуляри – це привід насміхатися з хлопця. Ліза сіла біля Артема й запитала: «Чому ти такий сумний?» Артем зітхнув і розповів їй про те, як над ним сміються інші діти через його окуляри.

Ліза уважно вислухала Артема, а потім посміхнулася й сказала: «Але ж окуляри – це зовсім не смішно! Їх носять дорослі й розумні люди, адже вони багато читають і багато знають». Артем здивувався. Він ніколи не думав про це таким чином. «А ти вмєш читати?» – запитала Ліза. Артем кивнув головою. «Я читаю дуже добре!» – сказав він. «Тоді почитай мені, будь ласка!» – запропонувала Ліза. Артем дістав з сумки свою улюблену книжку й почав читати. Його читання було таким виразним й захопливим,

що Ліза зачаровано слухала його. Коли Артем закінчив читати, Ліза захлопала в долоні. «Ти чудово читаєш!» – вигукнула вона. «Ти талановитий хлопчик! Нумо дружити!»

З того дня Ліза й Артем стали найкращими друзями. Вони багато часу проводили разом, читали книжки, гралися й ділилися секретами.

Незабаром інші діти побачили, як щиро дружать Ліза й Артем, і почали ставитися до нього з повагою. Вони зрозуміли, що окуляри – це не привід для насмішок, а означає, що Артем – розумний і цікавий хлопчик.

З часом Артем подружився з багатьма дітьми, і вони вже зовсім не помічали його окуляри. Адже вони знали, що за ними ховається добрий, щирий і талановитий хлопчик, з яким завжди цікаво й весело. І Артем зрозумів, що справжня дружба не залежить від зовнішності, а ґрунтується на щирості, доброті й спільних інтересах.

Казка про дівчинку з чарівними очима

13. згенеровано ChatGPT

У затишному містечку, де по вулицях лунали звуки чарівної музики, а на клумбах цвіли мальви, жила дівчинка, на ім'я Софія. Софія трохи відрізнялася від інших дітей – вона не могла ходити. Її колісний візочок був її помічником і супутником, адже саме на ньому вона подорожувала світом. Інші діти спочатку трохи соромилися Софії, адже не знали як з нею спілкуватися. Але Софія мала особливу чарівність – у неї були неймовірно гарні очі, які сяяли добротою й щирістю. Її посмішка могла розтопити будь-чиє серце.

З часом діти зрозуміли, що Софія – така ж, як і вони. Вона любила гратися, сміятися, слухати казки й співати пісні. Їй просто трохи більше пощастило, адже вона мала візочок, який давав їй можливість подорожувати та бачити світ. Діти почали дружити з Софією. Вони гралися з нею в ігри, читали їй книжки, малювали разом. А коли Софія сумувала, вони дарували їй свої найулюбленіші іграшки й малювали для неї чудові малюнки.

Софія була дуже вдячна друзям за їхню підтримку й любов. Вона завжди їм посміхалася й ділилася з ними своїми радощами.

Одного разу діти вирішили влаштувати для Софії справжнє свято. Вони прикрасили її візочок квітами, спекли для неї пиріг з яблуками й співали для неї веселі пісні.

Софія була щаслива. Вона відчувала себе оточеною любов'ю й турботою. Вона зрозуміла, що дружба – це найдорожчий скарб у світі, і що справжні друзі завжди поруч, незважаючи ні на що. З того дня Софія й діти стали нерозлучними друзями. Вони разом гралися, спілкувалися, ділилися секретами й підтримували одне одного.

І всі в містечку знали, де живе дівчинка з чарівними очима, яка дарує всім тепло й добро. Її історія навчила всіх, що справжня дружба не залежить від фізичних можливостей, а ґрунтується на щирості, доброті й любові.

Казка про Зайчика Скока

14. згенеровано ChatGPT

Жив-був у густому зеленому лісі маленький зайчик, на ім'я Скок. Він був дуже милим і добрим, з пухнастим сірим хутром та довгими вухками. Але у Скока була одна особливість, яка відрізняла його від інших зайців: одна з його лапок була трохи коротшою за іншу. Через це Скок не міг стрибати так високо і далеко, як інші зайці. Він намагався, але кожен раз падав, спотикаючись через свою коротшу лапку. Це засмучувало Скока, адже він дуже хотів гратися з друзями та досліджувати ліс.

Одного дня, коли Скок самотньо сидів під дубом, до нього підійшла мудра сова, на ім'я Буба. Вона помітила його сум і запитала: «Чому ти такий сумний, маленький зайчику»? Скок зітхнув і розповів Бубі про свою проблему. Сова уважно його вислухала, а потім мовчки полетіла. Через деякий час Буба повернулася з великим лопухом. Вона акуратно обгорнула ним коротшу лапку Скока і сказала: «Це допоможе тобі стрибати краще. Не сумуй, ти особливий зайчик, і у тебе є свої сильні боки». Скок був здивований, але вирішив спробувати. Він зробив стрибок, і, на його подив, він стрибнув вище, ніж будь-коли раніше! Лист лопуха допоміг йому збалансувати і давав більше сил. Скок був щасливий! Він подякував Бубі і помчав

гратися з друзями. Він більше не соромився своєї коротшої лапки. Він зрозумів, що кожен має свої особливості, і це те, що робить нас унікальними.

З того дня Скок став улюбленцем усього лісу. Він був не тільки сміливим і веселим, але й завжди готовий прийти на допомогу іншим. Він довів, що неважливо, чи є у вас вада, важливо те, що у вас на серці.

Не бійся бути іншим. У кожного є свої сильні боки. Допомога та підтримка друзів завжди поруч. Вір у себе і свої можливості.

Казка про дівчинку, яка соромилася дивитися в очі

У мальовничому містечку, де цвіли пишні троянди й співали птахи, жила дівчинка, на ім'я Марічка. Вона була особливою дитиною – у неї був аутизм. Це означало, що їй було важко спілкуватися з людьми, дивитися їм в очі й розуміти їхні емоції.

Через це Марічка часто почувалась самотньою й сумною. Вона соромилася своїх особливостей і боялася, що інші діти її не зрозуміють. Коли їй потрібно було поговорити з кимось, вона опускала очі й тихенько шепотіла.

Одного разу, коли Марічка гуляла парком, вона зустріла хлопчика, на ім'я Миколка. Миколка був добрим і щирим хлопчиком, який завжди прагнув допомогти. Він помітив, що Марічка сумна, і підійшов до неї, щоб запитати, чи все з нею гаразд. Марічка, як завжди, опустила очі. Миколка нічого не сказав. Він просто сів на лавочку біля дівчинки й почав розповідати їй історії про своїх улюблених тварин. Він говорив так щиро й завзято, що Марічка заслухалась.

15. згенеровано Gemini

З часом діти подружилися. Вони багато часу проводили разом, гралися, спілкувалися й ділилися секретами. Миколка допомагав Марічці відкриватися людям, ділитися своїми думками й почуттями. Одного дня Миколка запитав Марічку: «Чи

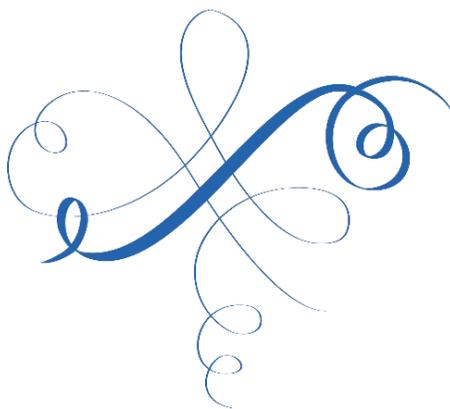

знаєш ти, що ти не самотня? Багато людей у світі мають аутизм, і це абсолютно нормально. Це просто означає, що ти бачиш світ трохи інакше, ніж інші». Марічка

ніколи не думала про це таким чином. Вона завжди вважала, що з нею щось не так, що вона неправильна. Але слова Миколки змусили її поглянути на себе по інакшому.

З того дня Марічка почала потроху змінюватися. Вона все частіше дивилася людям в очі, більше посміхалася й відкрито ділилася своїми думками. Їй більше не було так соромно за свої особливості. Марічка й Миколка залишилися найкращими друзями на все життя. Вони навчили один одного, що дружба не залежить від того, чи ти «нормальний», чи «інший». Дружба ґрунтується на щирості, доброті й взаєморозумінні.

І всі в містечку знали, що живе там дівчинка, яка колись соромилася дивитися в очі, а тепер сяє щасливою посмішкою усім людям, адже вона знайшла справжню дружбу, яка допомогла їй подолати свої страхи й відкритись світу.

Література про дітей з особливими потребами, що рекомендована для читання дітям

ГО "Сильні разом"

ГО "Миколаївський обласний рух підтримки осіб з інвалідністю "Сильні разом"

ПРОЄКТ
"Ми поруч з Вами"
ОБ'ЄДНАННЯ ЧЕРЕЗ ЧИТАННЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЧИТАННЯ ІНКЛЮЗИВНИХ КНИЖОК

Проект впроваджується в межах «СПІЛЬНО» — програми Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), покликаної об'єднати зусилля з урядом, місцевими органами влади, громадським сектором та бізнес-партнерами, щоби надати мультисекторальну допомогу сім'ям із дітьми і за підтримки Партнерства ООН із захисту прав людей з інвалідністю (UNPRPD)

Logos: unicef, Спільно соціальне послання, UNPRPD (Partnership on the Rights of Persons with Disabilities), МРТТ, ДЖЕРЕЛО, funkibator (Innovative Learning)

Цей список літератури знайомить з темою інклюзії в сучасному суспільстві. Головними героями творів є діти та підлітки з обмеженими можливостями та рідкісними хворобами, які через свій стан натрапляють на труднощі у спілкуванні з однолітками. Попри це, герої цих книг ведуть насичене життя: з ними трапляються цікаві пригоди, вони роблять наукові відкриття і навіть допомагають розкривати злочини!

Читаючи книгу дорослі зможуть правильно та коректно відповісти дітям на їх запитання, що виникатимуть протягом читання та пояснити незрозумілі ситуації. Для цього дорослим буде доречно ознайомитися з методичними рекомендаціями з читання **інклюзивних книг**.

16. сканована обкладинка оригіналу

Інопланетяни в актовій залі

Головна героїня книги – Мейя мріє стати космонавтом чи, хоча б, зіграти космонавта у п'єсі, яку ставитиме вчитель із дітьми. Бажання Мейї підтримують інші діти. Дівчинка доведе всім, що здатна впоратися з роллю, попри те, що прикута до інвалідного електровізка.

17. сканована обкладинка оригіналу

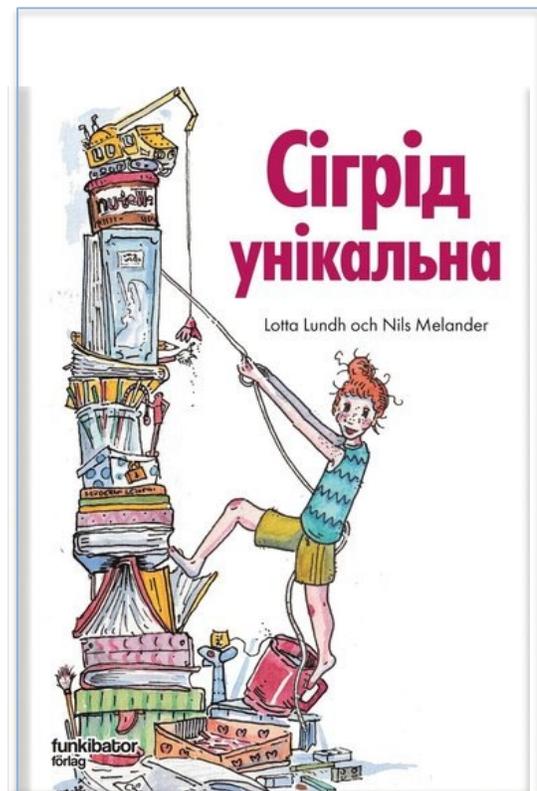
Сігрід унікальна

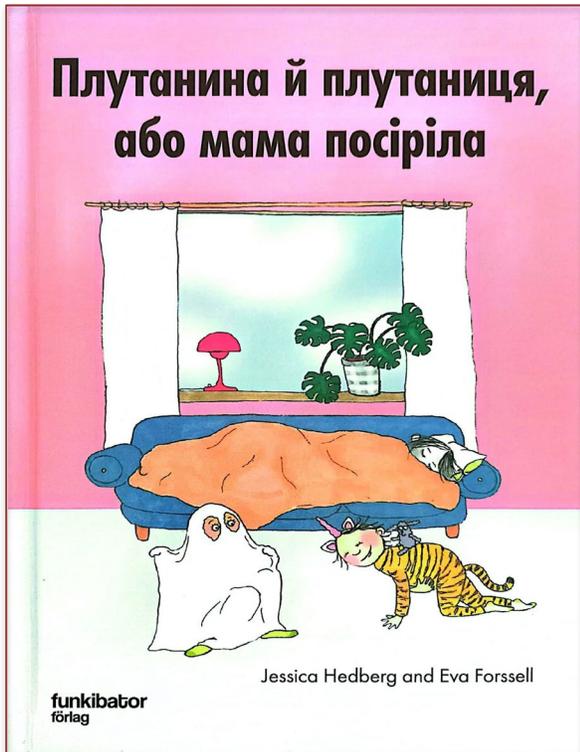
Ти коли-небудь зустрічав в житті унікальних людей? Автор книги пропонує тобі познайомитися з унікальною дівчиною Сігрід. Вона не схожа на інших, – так завжди каже її мама. Що насправді робить головною героїню унікальною? Чи є вона такою насправді? Дізнайся про це прочитавши книгу.

18. сканована обкладинка оригіналу

Плутанина і
плутаниця

Історія про двох дівчат, які відмовилися зранку допомогти матері, а коли повернулися додому, то їх мама захворіла на довгий час. Мама лежала у ліжку і з кожним днем ставала сірою. А все через те, що в її голові була плутанина. Дівчата дуже переживали хворобу мами та старалися бути тихими, щоб мама відпочивала. Пройшов час і мама одужала.

19. сканована обкладинка оригіналу

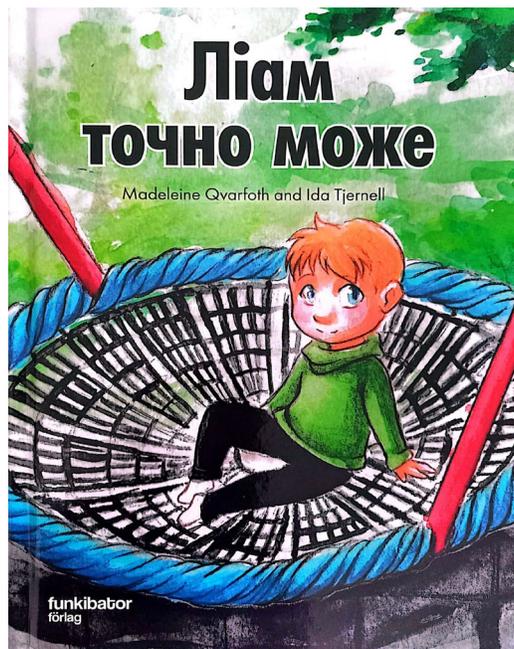

(Над)незвичайні

Історія про хлопчика, який вважає себе звичайним, але він дуже сумує за татом. Навкруги його багато різних людей, дорослих та малих і у кожного з них своя особлива історія. А дізнаєшся тоді, коли прочитаєш книжку.

20. сканована обкладинка
оригіналу

Ліам точно може

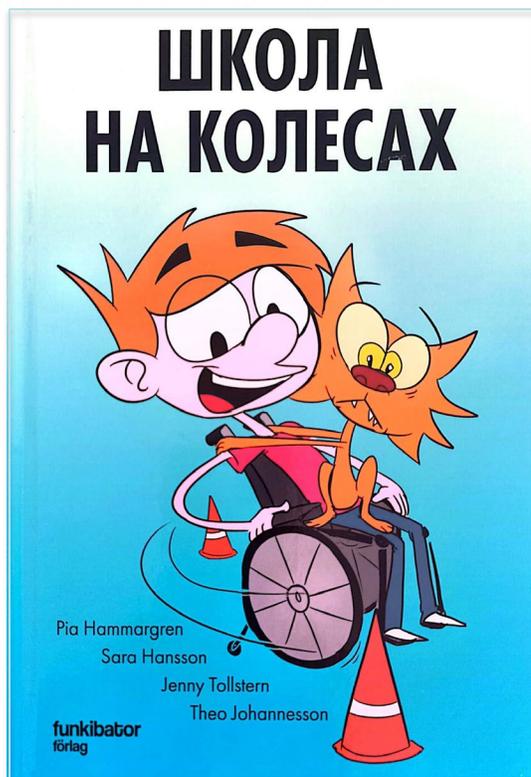
Ліам від народження людина з інвалідністю – не може ні ходити, ні говорити, але він все розуміє. Він радіє всьому навколо. Мати завжди біля нього й намагається кожен день робити хлопчика щасливим.

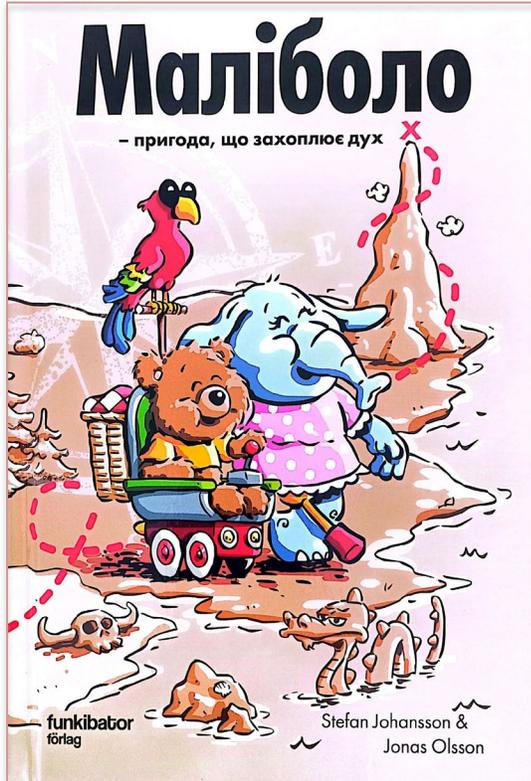
21. сканована обкладинка оригіналу

Школа на колесах

Стати учнем Школи на колесах та навчитися керувати колісним кріслом – мрія Ісаака. На YouTube каналі він із захопленням дивиться відео, на яких люди виконують різні складні трюки на колісному кріслі. Разом з іншими дітлахами Ісаак стає учнем омріяної школи, вдало опанує та успішно складає іспити щодо керування колісним кріслом, а допомагають їм у цьому тренер і фізіотерапевт.

22. сканована обкладинка оригіналу

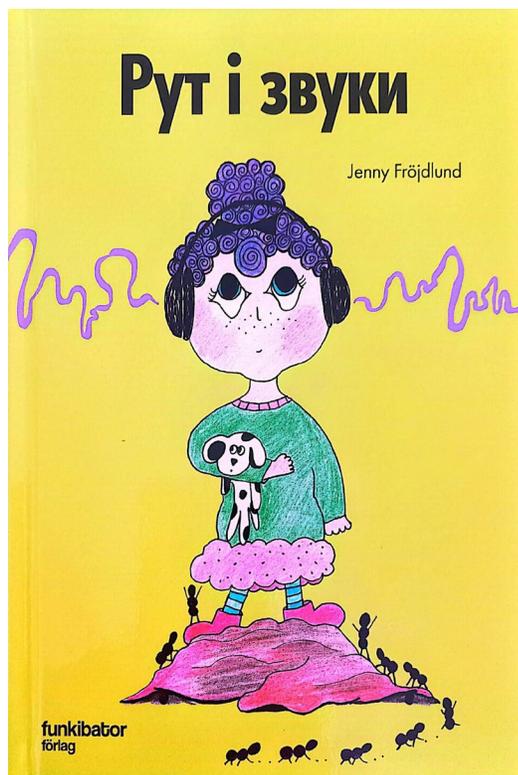
Малібо – пригода, що захоплює дух

Все почалося із домашнього завдання, яке задали у школі, а згодом переросло у пригоду, в яку потрапили діти з особливими освітніми потребами: Біллі – в електричному колісному кріслі, Паппі – погано бачить, а в Еллі – протез замість ноги. Не дивлячись на те, що у кожного були свої особливості, діти вирушили у подорож та отримали море замовлення.

23. сканована обкладинка
оригіналу

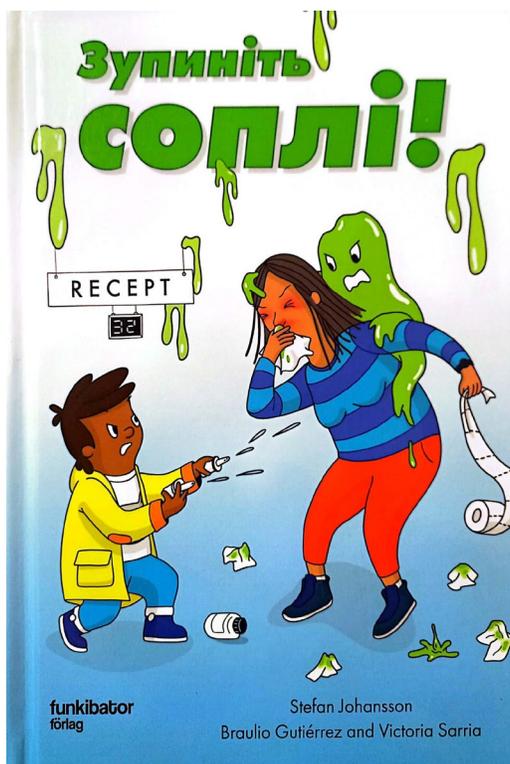
Рут і звуки

Сьогодні Рут і бабуся йдуть до парку розваг і катаються на атракціонах. Брязкіт, тріск, гуркіт. Так, навіть хрускіт хлібця може заважати Рут, яка надто чутлива до звуків. Бабуся порадувала Рут навушниками, але вона не вдягає їх, коли маленький песик раптом лякається і починає гавкати. Допоможіть, куди поділася бабуся?

24. сканована обкладинка
оригіналу

Зупинить СОПЛІ

Мама весь час шморгає носом і чхає. Вона в ліжку, і всюди серветки. Соплі треба зупинити! Лукас із мамою йдуть до аптеки. Там вони зустрічають кількох людей у білих халатах. Поки мама ходить між полиць, Лукас починає оглядатися навколо. Треба спробувати все! Там є полиця, що крутиться, як карусель, і кілька веселих автоматів. Але їх не можна чіпати...

25. сканована обкладинка оригіналу

Мене звать Юля

В чарівному світі Юлі вона може літати, але у школі вона повинна користуватися ліфтом. Вдома у неї є собака Мессі, який любить м'яч. Коли Мессі був цуценям, він мочився на її подушки. Попри це, Юля мріє про ще одного собаку. Самі – це друг Юлі, якого вона зустріла в інтернеті. Коли Юля стане дорослою, вона буде астронавтом.

26. сканована обкладинка оригіналу

Юліна школа юних любителів собак

Юліна Школа юних любителів собак для тих, хто вже має, або планує завести собаку. Ми поспостерігаємо за різними собаками й розглянемо приклади дресирування, спілкування та з'ясуємо чим собака може бути корисним. Пес Юлії Мессі вміє закривати ящики та стягувати шкарпетки. Факсі – експерт із пошуку тенісних м'ячів. Собаки – це найкраще, що є на світі, але вся ця історія з собачими какашками.

27. сканована обкладинка оригіналу

Якщо вас зацікавили книги, які розкривають проблеми людей з особливими потребами, то рекомендаційний [анотований список літератури Миколаївської обласної дитячої бібліотеки](#) буде вам у пригоді. У списку наведено книжки, які розповідають про дітей з обмеженими можливостями та рідкісними хворобами; представлено художні твори, рекомендовані для читання дітям дошкільного віку й молодшого, середнього та старшого шкільного віку.

Мультфільми, які допоможуть дитині зрозуміти особливих дітей

28. скріншот з каналу YouTube

Їжачок Генріх

Ця зворушлива історія розповідає про їжачка, на ім'я Генріх, який стає новачком у лісовій школі. На жаль, інші учні не надто дружелюбні до нього через його колючки. Вони ігнорують його, не спілкуються з ним і не хочуть сидіти поруч.

З наближенням Різдва Генріх відчуває себе самотнім і сумним, адже він думає, що залишиться без друзів на свято.

Але його рятує чуйна тваринка, яка щиро дарує йому трохи радості та тепла. Несподівано, напередодні Різдва однокласники Генріха роблять йому зворушливий подарунок. Цей подарунок не лише дарує їжачку нове відчуття щастя, але й відкриває шлях до дружби та спільних ігор.

Анімація підкреслює важливість чуйності та доброти до інших, а також цінність єднання в шкільному колективі. Вона вчить дітей, що дружба можлива навіть між тими, хто здається зовсім різним, і що щирість та співчуття можуть подолати будь-які бар'єри.

Ось деякі ключові моменти, які можна виділити:

- Історія про їжачка Генріха знайомить з проблемою ігнорування та дискримінації через зовнішність.
- На прикладі чуйної тваринки анімація показує важливість доброти й щирої підтримки.
- Несподіваний подарунок від однокласників стає символом єднання та подолання розбіжностей.
- Мультфільм підкреслює цінність дружби й важливість спілкування між різними людьми.
- Анімація закликає дітей до чуйності, толерантності та згуртованості.

Тамара

29. скріншот з каналу YouTube

Цей зворушливий мультфільм знайомить нас з дівчинкою, на ім'я Тамара, яка з неймовірною пристрасною мрією про танці. Захоплена мелодією з музичної скриньки, вона танцює, не помічаючи нічого навколо

Однак, на обличчі мами Тамари з'являється смуток, коли вона бачить танцюючу донечку. Виявляється, Тамара не чує музику, адже вона глуха. Всупереч цьому, Тамара не здається. Її мрія танцювати не тьмяніє, а палає ще яскравіше. Її танець – це вираз щирих емоцій, невгамовної жаги до життя та віри у власні сили.

Дитячі мрії мають збуватися! Історія Тамари нагадує нам про те, що немає нічого неможливого, якщо вірити в себе й не здаватися. Її невгамовна мрія та щира любов до танцю змушують вірити, що вона обов'язково доб'ється успіху й підкорить світ своїм талантом.

Мотузки

30. скріншот з каналу YouTube

«Мотузки» («Cuerdas») – це зворушлива історія про толерантність, рівність, солідарність, дружбу та дитячу мудрість, яка може багато чого навчити навіть дорослих. Цей мультфільм, створений іспанським аніматором Педро Солісом, у 2014 році отримав премію «Гойя» в категорії «Найкращий короткометражний анімаційний фільм».

Творець мультфільму прагнув привернути увагу до важливості інклюзивної освіти. Історія розгортається в школі, де навчаються діти з різними можливостями. Розповідає про дружбу дівчинки Марії та хлопчика, який страждає на церебральний параліч, не може ходити та говорити. Це твір мистецтва з глибоким сенсом, що залишає слід у серці глядача та надихає на розуміння людей з особливими потребами. Ця зворушлива історія про дружбу мотивує Марію у дорослому віці обрати професію вчителя, щоб допомагати дітям.

«Мотузки» – це не просто мультфільм, це щирий заклик до толерантності та розуміння. Він нагадує нам про те, що кожна людина має право на щастя, дружбу й повагу, незалежно від її можливостей.

Каструлька Анатоля

31. скріншот з каналу YouTube

Головний герой історії – хлопчик, на ім'я Анатоль. Він відрізняється від інших дітей, адже до його руки ниткою прив'язана червона каструлька, яка постійно супроводжує його. Цей незвичайний атрибут привертає увагу оточуючих, але, на жаль, часто стає причиною глузувань.

Через це Анатоль дуже самотній. Його єдиними компаньйонами є бродячі собаки, яких приваблює звук волочіння

каструльки по землі. Перехожі ж лякаються цього звуку й уникають хлопчика.

Анатолій стає ізгоем. Батьки його однокласників забороняють їм спілкуватися з ним, а сам він намагається відгородитися від людей. Він не бере участі в іграх та розвагах, живе у своєму власному світі, де немає місця нікому, крім нього.

Все змінюється, коли в житті Анатоля з'являється справжній друг. Ця дружба стає для нього промінчиком світла в темряві самотності.

Мультфільм «Анатоль і його каструлька» порушує важливу тему толерантності. Він показує, як складно жити в байдужому та нетолерантному світі, коли ти відрізняєшся від інших. Незалежно від того, чим ти відрізняєшся – фізичними вадами, особливостями характеру чи чимось іншим – тебе можуть сприймати як «не такого». Мультфільм закликає до розуміння та поваги до людей з будь-якими особливостями.

Важливо навчити дітей і дорослих цінувати різноманіття. Нехай «каструлька» Анатоля стане символом того, що кожна людина – це особистість, яка заслуговує на повагу та прийняття.

Пам'ятаймо:

- у кожного з нас є своя «каструлька» – те, що відрізняє нас від інших;
- необхідно вчитися жити з цими відмінностями та поважати їх;
- толерантність і розуміння – це те, що робить світ кращим.

Поза зором

32. скріншот з каналу YouTube

Цей аніме-мультфільм дає можливість зсередини відчувати світ сліпих людей. Завдяки навмисному посиленню звуку глядач може зрозуміти, як люди з вадами зору сприймають навколишній світ. Мультфільм знайомить дітей з важливою роллю помічників сліпих людей – чарівної палички та собаки-поводиря. Ці помічники стають для незрячих вірними друзями, які допомагають їм орієнтуватися в просторі та жити повноцінним життям.

Ось деякі ключові моменти, які можна виділити:

- Мультфільм використовує аніме-стиль, щоб зробити його цікавішим та доступним для дітей дошкільного віку;
- завдяки посиленню звуку глядач може відчувати, як сприймають світ люди з вадами зору;
- мультфільм знайомить з важливою роллю помічників сліпих людей – чарівної палички та собаки-поводиря;
- історія вчить дітей емпатії, розумінню та повазі до людей з вадами зору.

Мультфільм про котика Паскаля «Як грати різним разом?»

В мультфільмі розповідається про те, що всі діти різні, але слід сприймати їх такими, як вони є.

33. скріншот з каналу YouTube

Ми всі різні

34. скріншот з каналу YouTube

Ігрова діяльність

Різноманітна ігрова діяльність, зокрема дидактичні ігри, це, можливо, найефективніший інструмент для того, щоб дошкільнята по-справжньому осягнули такі важливі поняття, як цінність, відмінність, почуття та сприйняття. Завдяки грі вони не лише дізнаються про особливості інших людей, а й можуть відчувати їхні емоції та прожити певні ситуації, набуваючи особистого досвіду.

Під час гри педагог виконує роль того, хто надає необхідні матеріали, спрямовує процес, ставить запитання для глибшого розуміння, уточнює деталі, підсумовує отримані знання, тренує необхідні навички, заохочує активність, підтримує ініціативу, уважно слухає та реагує на потреби дітей.

Ігри є оптимальним способом навчити дітей ефективно взаємодіяти в колективі, оскільки вони сприяють розвитку комунікації, зміцненню довіри та налагодженню взаєморозуміння.

Застосування групових завдань, таких як пазли, ліплення, спільні творчі проєкти та театральні постановки, допомагає дітям розвивати навички співпраці та поваги одне до одного.

В інклюзивних групах для забезпечення спільної активності добре підходять рухливі ігри з чіткими та простими правилами, які будуть цікаві всім дітям, незалежно від їхніх особливостей розвитку. Варіантів таких ігор існує безліч. Для формування емпатії, толерантності та взаємної підтримки серед дітей пропонуємо звернутися до нашої добірки відповідних ігор.

Гра «Світ крізь темні окуляри»

Мета: допомогти дітям відчувати, яким може бути сприйняття світу для однолітків з порушеннями зору, слуху або розладами аутичного спектра, де звичайні подразники можуть бути надто інтенсивними, яскравими або хаотичними; розвинути емпатії та вмінню співчувати.

Матеріали: окуляри з кольоровими лінзами, навушники з тихим фоновим шумом, прості пазли, папір, олівці.

Хід гри: діти по черзі одягають або окуляри, або навушники. У такому стані вони намагаються виконати просте завдання, наприклад, скласти пазл або щось

намалювати. Після завершення гри проведіть обговорення, використовуючи запитання:

- Які у вас були відчуття?
- Чи було складно зосередитися?
- Як ми можемо допомогти людині, якій заважають гучні звуки або яскраві кольори?

Гра «Емоційний калейдоскоп»

Мета: формування у дітей розуміння того, що кожна людина може відчувати та виражати емоції по-різному; сприяти розвитку позитивних міжособистісних відносин та вихованню взаємної поваги.

Матеріали: калейдоскоп, набір карток із зображеннями дітей, які демонструють різні емоційні стани.

Хід гри: покажіть дітям калейдоскоп і поясніть, як змінюються візерунки всередині при обертанні. Проведіть паралель між цими змінами та тим, як може змінюватися настрій людини. Розгляньте разом із дітьми картки із зображеннями різних емоцій (радість, смуток, злість, страх). Запропонуйте кожній дитині спробувати зобразити ці емоції за допомогою міміки, рухів тіла або голосу. Поясніть, що деякі діти, наприклад, з розладами аутичного спектра, можуть виражати свої емоції інакше, ніж інші, або навіть не демонструвати їх зовні. Їхній настрій також може швидко змінюватися під впливом зовнішніх факторів. Після гри проведіть обговорення, використовуючи запитання:

- Чи легко вам було розпізнавати емоції на картках та в інших?
- Як ми можемо підтримати друга, якщо не розуміємо, що він відчуває?

Гра «Спільний малюнок»

Мета: формування навичок взаємодопомоги та ефективної взаємодії між дітьми; навчить домовлятися, працювати в парі, розвиває дружні стосунки та виховує естетичне сприйняття.

Матеріали: Аркуші паперу, набори кольорових олівців.

Хід гри: об'єднайте дітей у пари та роздайте кожній парі аркуш паперу та кольорові олівці. Запропонуйте кожній парі взятися за руки таким чином, щоб у кожного учасника залишалася одна вільна рука. Дайте кожній парі завдання намалювати спільний малюнок на певну тему (наприклад, дощ, сонце, квітка, дерево). Після завершення малювання запропонуйте обговорити:

- Чи задоволені ви своїм спільним малюнком?
- Чи виникли труднощі під час виконання завдання?

Перемагає та пара, чий малюнок найбільш точно відповідає заданій темі.

Гра «Глина»

Мета: ознайомити дітей з поняттям невербального спілкування, зокрема з використанням жестів та міміки; сприяти розвитку комунікативних навичок через мову тіла та виховання взаємної поваги.

Хід гри: створіть коло з дітей та поясніть, що існують люди, які не можуть спілкуватися словами, але це не означає відсутності бажання взаємодіяти. Вони використовують інші способи комунікації. Уявіть, що у вас є «невидима» грудка глини. Дайте її одній дитині та попросіть без слів, лише рухами рук, «створити» з неї певний предмет. Потім ця ж дитина повинна мовчки, використовуючи лише вираз обличчя, жести та положення тіла, показати, як користуватися цим предметом. Решта дітей намагаються вгадати, що це за предмет.

Дитина передає «глину» наступному гравцеві, і той ліпить новий об'єкт. Гра продовжується по колу. Заохочуйте дітей до створення оригінальних предметів. Після гри проведіть обговорення:

- Чи здивувало вас, що вдалося вгадати предмет без слів?
- Які труднощі виникали у тих, хто «ліпив» та показував?
- Які невербальні способи спілкування були, на вашу думку, найзрозумілішими?
- Як ці знання можуть допомогти у спілкуванні з людиною, яка не може говорити?

Гра «Вежа з LEGO»

Мета: розвиток дрібної моторики, навичок невербального спілкування, конструювання та мислення; виховання бажання співпрацювати для досягнення спільної мети.

Матеріал: два однакових набори конструктора LEGO

Хід гри: об'єднайте дітей у дві команди (до 6 учасників у кожній) та надайте кожній команді набір конструктора LEGO. Завдання команд – побудувати якомога вищу вежу, дотримуючись правила: кожен учасник команди по черзі встановлює лише одну деталь LEGO. Під час будівництва командам заборонено розмовляти, спілкування відбувається лише не вербально. На виконання завдання відводиться 10 хвилин. Ведучий спостерігає за процесом, заохочує взаємодію та контролює дотримання черговості. Перемагає команда, яка за відведений час побудує найвищу вежу. Після гри проведіть аналогію між будівництвом вежі та командною роботою. Підкресліть, що саме дружба та вміння співпрацювати допомогли звести високу вежу, і ці ж якості є запорукою міцного та дружнього колективу.

Гра «Хто я?»

Мета: створення позитивної емоційної атмосфери в групі, розвиток комунікативних навичок через тактильне сприйняття та виховання дружніх відносин.

Матеріали: хустинка або пов'язка для очей.

Хід гри: одній дитині зав'язують очі хустинкою. Решта дітей стають в одну лінію. Завдання дитини із зав'язаними очима – на дотик (обстежуючи волосся, руки, одяг) впізнати одного зі своїх однолітків та назвати його ім'я. Ведучий знаходиться поруч із дитиною із зав'язаними очима, забезпечуючи її безпеку. Після того як дитина впізнала ровесника, діти міняються ролями. Гра продовжується.

Дидактична гра «Правила поведіння з людьми, які тебе оточують»

35. Скріншот гри з власного акаунту *LearningApps*

Мета: закріпити вміння дітей оцінювати ситуації на малюнках, відносити їх до позитивних ситуацій чи негативних ситуацій; розвивати вміння себе побачити в заданих ситуаціях, та вміння знайти рішення, щоб перетворити негативну ситуацію на позитивну.

Дидактична гра «Позитивні пари»

Мета: розвивати у дітей увагу та вміння поєднувати протилежні ситуації; закріплювати про норми поведінки у сучасному суспільстві.

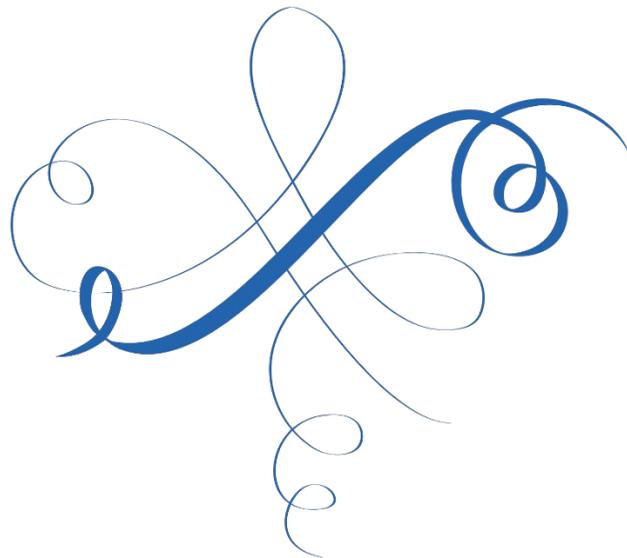
36. Скріншот гри з власного акаунту *LearningApps*

Пісня про дітей з особливими потребами

«Найдобріша пісенька» – переклад О. Пічугіної.

У пісні розповідається про дітей з інвалідністю. Як слід з ними поводитися й про те, що такі діти можуть стати найкращими друзями.

НЕ СМІЙСЯ З МЕНЕ. МУДРІ ІСТОРІЇ

У розділі розкривається тема соціальної дискримінації дітей за зовнішніми індивідуальними особливостями: колір шкіри, колір волосся, повнота, наявність брекетів та окулярів тощо. Зібраний матеріал допоможе запобігати проявам булінгу серед вихованців, допоможе порозумітися між собою, знайти спільну мову попри відмінності та особливості; створити позитивний емоційний клімат. Адже дискримінація дітей за зовнішнім виглядом – це серйозна проблема, яка може мати негативні наслідки для їхнього психічного та емоційного здоров'я.

Казка про Їжачка Колючку

Жив-був у лісі їжачок, на ім'я Колючка. Він був маленьким, пухнастим і дуже милим, але трохи сором'язливим. Колючка любив гуляти лісом, збирати гриби та ягоди, але найбільше він любив спілкуватися з друзями.

Одного разу Колючка гуляв лісом і зустрів білочку Пухнастик. Пухнастик був дуже веселим і балакучим білчечком, і він завжди знав, як розвеселити друзів. Колючка і Пухнастик почали розмовляти, і раптом Пухнастик помітив їжачка, на ім'я Їжачок Гудзик. Гудзик був трохи більшим за Колючку, і в нього були окуляри.

– Дивись, Колючка! – вигукнув Пухнастик. – Це ж Їжачок Гудзик! Він такий смішний зі своїми окулярами!

Колючка почервонів і засмутився. Він не любив, коли з нього сміялися через його окуляри. Він знав, що йому потрібні окуляри, щоб добре бачити, і він не розумів, чому це було смішно.

– Не смійся з нього, Пухнастик, – сказав Колючка, – Це негарно сміятися з інших.

– Але ж він такий смішний! – засміявся Пухнастик.

Раптом з-за куща вийшов лось Лосьович. Лосьович був найстарішим і наймудрішим мешканцем лісу.

– Чому ви смієтесь? – запитав Лосьович.

– Ми сміємося з Їжачка Гудзика, – відповів Пухнастик, – Він такий смішний у своїх окулярах!

Лосьович похитав головою та сказав:

– Негарно сміятися з інших, кожен з нас унікальний і особливий, і ми повинні поважати відмінності один одного. Їжачок Гудзик нічим не відрізняється від вас, окрім того, що йому потрібні окуляри, щоб добре бачити. Це не робить його смішним.

Пухнастик і Колючка опустили голови. Вони зрозуміли, що Лосьович має рацію. Їм було шкода, що вони сміялися з Їжачка Гудзика.

- Вибач нам, Їжачок Гудзик, – сказав Пухнастик, – Ми не хотіли тебе образити.
- Я тебе пробачаю, – відповів Їжачок Гудзик та звернувся до Лосьовича:
- Дякую, що ти пояснив їм, що негарно сміятися з інших.

З того дня Пухнастик і Колючка більше ніколи не сміялися з інших. Вони навчилися цінувати різноманіття і поважати всіх звірят такими, якими вони є.

Мораль казки: не можна сміятися з інших через їхні відмінності; кожен з нас унікальний і особливий; ми маємо поважати один одного.

Про всіх на світі

Ця зворушлива історія, що екранізована за казкою Бориса Заходера, розповідає про маленького песика, який мріє про світ без котів. Він щиро вірить, що без них його життя стане кращим і щасливішим.

Завдяки чарівній силі його бажання збувається: всі коти на світі зникають. Песик спочатку радіє, адже тепер можна безтурботно гуляти, їсти й гратися, не боятись кігтів і гострих зубів.

Однак з часом він розуміє, що помилився. Світ без котів стає порожнім і нудним. Миші розплодилися, пташки не співають, а в будинку панує хаос. Песик зневірюється й шкодує про своє необережне бажання.

На щастя, йому знову випадає шанс все виправити. Завдяки добрій феї коти повертаються, а песик нарешті усвідомлює, що різноманіття та злагода є запорукою щасливого життя.

Ця казка вчить дітей:

- цінувати те, що маємо;
- не робити поспішних висновків;
- поважати й розуміти інших, навіть тих, хто відрізняється від нас;
- пам'ятати, що світ прекрасний у своєму різноманітті.

38. скріншот з каналу YouTube

Казка про рудоволосого хлопчика

Жив-був хлопчик, на ім'я Іванко, який мав дивовижне руде волосся. Це волосся сяяло на сонці, мов полум'я, і вирізняло його з-поміж інших дітей. На жаль, через цю особливість Іванко часто стикався з глузуваннями та відторгненням. Діти не хотіли з ним гратися, обзивали його «вогненним хлопчиком» та «рудим бісом». Іванко дуже сумував через це. Він прагнув мати друзів, з якими б він міг ділитися своїми думками та мріями.

Одного разу, коли Іванко сидів самотньо на лавці в парку, до нього підійшла стара жінка. Вона поглянула на нього своїми ласкавими очима і запитала: «Чому ти такий сумний, хлопчику?». Іванко розповів їй про свою проблему.

Стара жінка усміхнулася і сказала: «Не сумуй, Іванку. Твоє руде волосся – це не прокляття, а дар. Воно робить тебе особливим і унікальним. Не дозволяй нікому принижувати тебе за це».

Стара жінка дала Іванку камінчик, який сяяв, як його волосся. Вона сказала: «Візьми цей камінчик і завжди тримай його при собі. Коли ти відчуєш себе самотнім або засмученим, подивися на нього і згадай, що ти не самотній. Ти – дивовижна людина, і ти заслуговуєш на щастя».

Іванко подякував старій жінці й поклав камінчик у кишеню. З того дня він почав по-іншому дивитися на себе.

Він більше не соромився свого рудого волосся, а навпаки, пишався ним. Іванко вирішив, що не буде більше чекати, поки інші приймуть його таким, який він є. Він сам почав знайомитися з дітьми, розповідав їм про свої інтереси та запрошував їх гратися. Спочатку деякі діти все ще ставилися до нього з упередженням, але з часом вони почали бачити, що Іванко – добра, щира і цікава людина.

Незабаром Іванко знайшов багато друзів, які цінували його за те, ким він є. Він більше не відчував себе самотнім і зрозумів, що його руде волосся – це не причина для сорому, а символ його унікальності та сили.

З часом Іванко став одним із найулюбленіших дітей у школі. Він навчив інших, що справжня краса йде зсередини, і що не можна судити про людей за їх зовнішністю.

Казка про талановиту дівчинку

Жила-була дівчинка, на ім'я Оленка, яка мала добре серце і щирю душу. Оленка була трохи повненькою, через що часто стикалася з глузуваннями та відторгненням з боку однолітків. Її подружки не хотіли з нею гратися, обзивали її «товстушкою» та «неповороткою».

Оленка дуже сумувала через це. Вона прагнула мати друзів, з якими б вона могла ділитися своїми мріями та талантами. Але замість того, щоб гратися з іншими дітьми, вона багато часу проводила на самоті, читаючи книги, співаючи пісні та танцюючи.

Оленка мала чудовий голос, вона співала з такою щирістю та емоціями, що могла розчулити будь-кого. Вона також гарно танцювала, рухаючись з неймовірною легкістю та грацією. Крім того, Оленка володіла акторським талантом і могла з виразом декламувати вірші, занурюючись у їхню атмосферу та передаючи всі емоції.

Одного разу в школі готувалися до шкільного концерту. Оленка дуже хотіла взяти участь, але боялася, що її знову висміють. Її однокласниці вважали, що повна дівчинка не може бути талановитою, і не вірили, що вона зможе виступити на сцені.

Проте Оленка не здалася. Її підтримала вчителька музики, яка розгледіла в дівчинці справжній талант. Вона допомогла Оленці підготуватися до виступу, навчила її правильно дихати, контролювати голос та рухатися на сцені.

Нарешті настав день концерту. Оленка вийшла на сцену, трохи хвилюючись, але з твердою рішучістю. Коли вона почала співати, у залі запанувала тиша. Її чистий, зворушливий голос зачаровував усіх присутніх. Люди слухали, затамувавши подих, не вірячи своїм вухам, що така юна дівчинка може володіти таким неймовірним талантом.

Після виступу зал вибухнув оплесками. Оленка отримала безліч компліментів від глядачів, вчителів та однокласників. Нарешті вони зрозуміли, що повнота не має нічого спільного з талантом і справжньою красою.

З того дня життя Оленки змінилося. Її перестали дразнити та обзивати. Однокласники почали з повагою ставитися до неї, а деякі навіть хотіли з нею дружити. Оленка знайшла нових друзів, які цінували її за її талант, доброту та щирість.

Оленка продовжувала розвивати свої таланти, брала участь у різних конкурсах та фестивалях, де завжди здобувала перемоги. Її історія стала прикладом для інших дітей, навчивши їх, що ніколи не можна здаватися і вірити в свої мрії, адже справжня краса та талант йдуть зсередини.

40. згенеровано ChatGPT

Повчальна історія про хлопчика з темною шкірою

41. згенеровано ChatGPT

Жив-був хлопчик, на ім'я Девід, який мав темну шкіру, адже його тато був з Африки. Це часто ставало причиною глузувань та відторгнення з боку однолітків. Діти не хотіли з ним гратися, обзивали його «чорним» та «чужинцем». Девід дуже сумував через це. Він прагнув мати друзів, з якими б він міг ділитися своїми мріями та думками.

Найбільше Девід мріяв про те, щоб поїхати до Африки, де жив його тато. Він уявляв собі, що там усі люди такі, як він, і його ніхто не буде дражнити за колір шкіри.

Одного разу в школі проходили спортивні змагання.

Команда Девіда програвала, і вчитель фізкультури в розпачі вирішив поставити Девіда в естафету. Хлопчик ніколи раніше не брав участі в змаганнях, але, на подив усіх, він виявився неймовірно швидким. Девід біг так швидко, що обігнав усіх суперників і привів свій клас до перемоги.

Після цього дня ставлення однокласників до Девіда різко змінилося. Вони перестали дражнити його та почали з повагою ставитися до нього. Девід нарешті знайшов друзів, які цінували його за його доброту, щирість та спортивні здібності. З часом Девід зрозумів, що колір шкіри не має нічого спільного з тим, якою людиною ти є. Він навчився пишатися своїм походженням і ніколи більше не соромився своєї темної шкіри.

Історія Девіда стала прикладом для всіх дітей у школі. Вони зрозуміли, що не можна судити про людей за їх зовнішністю, адже справжня краса та сила йдуть зсередини.

Історія про міцну дружбу

Жила-була дівчинка, на ім'я Софійка. З дитинства її найкращим другом був Дмитро. Вони разом проводили безліч часу: гралися в пісочниці, ліпили з пластиліну, їздили до бабусі в село. Бабуся мала величезний сад, де росло багато смачних яблук, груш і слив. Діти збирали їх у кошики і влаштовували справжні чаювання під старим дубом.

Коли Софійка і Дмитро пішли до школи, їхня дружба стала ще міцнішою. Вони разом ходили на різноманітні гуртки: малювали, ліпили з глини, вчилися грати на музичних інструментах. Дмитро заходив за Софійкою, щоб разом піти до школи, а коли вони поверталися після школи додому – ніс її наплічник. Домашні завдання діти завжди робили разом, допомагаючи один одному.

Та одного разу в класі з'явилася нова дівчинка, Катруся. Вона була дуже гарною і товариською. Софійка швидко подружилася з нею. Вони часто гралися разом під час перерв, ділилися секретами. Але Катрусі не подобався Дмитро. Вона постійно сміялася з нього, насміхалася над його одягом і зачіскою. Софійка спочатку заступалася за друга, але потім, піддавшись впливу нової подруги, почала сама приєднуватися до насмішок. «Не товаришуй з ним» – казала Катруся Софійці – «Він якийсь смішний. Не розмовляй з ним, чого він до тебе прив'язався?»

З кожним днем Софійка все менше спілкувалася з Дмитром. Вона перестала з ним гратися, ходити на гуртки. Дмитро дуже сумував за своєю подругою, не розуміючи, чому вона так змінилася.

Одного разу, Софійці наснився сон, як вона знову сміялася з Дмитрика, раптом з неба з'явилася маленька фея. Вона була дуже красива і мала крильця, що переливалися всіма кольорами веселки. «Чому ви так погано поведетеся з Дмитром?» – запитала фея. – «Дружба – це найцінніший скарб, який у вас є. Ви ж з дитинства разом, пережили стільки всього цікавого. Як ви могли так з ним вчинити?»

Прокинувшись Софійка зніяковіла. Вона зрозуміла, що фея має рацію. Вона згадала всі щасливі моменти, проведені з Дмитром, і їй стало дуже соромно за свою поведінку. Софія зрозуміла, що це Катруся себе неправильно поводить, адже слід бути добрим та мати багато друзів. А Дмитро був вірним та гарним другом.

У школі Софійка підійшла до Дмитрика і сказала: «Вибач, Дмитро, я була не права. Ти мій найкращий друг, і я ніколи більше не буду з тебе сміятися. Я знов хочу з тобою разом ходити до школи і на гуртки».

Дмитро пробачив Софійці, адже він був добрим. Вони знову стали нерозлучними друзями.

А Катруся, залишилася сама. Діти у класі зрозуміли, що Катруся не така гарна подруга, як здавалося.

Але Дмитро був добрим хлопчиком, побачивши, як Катруся сумує, він запропонував дружити у трьох. Катруся погодилася та перепросила у Софійки та Дмитра за свою поведінку.

З того часу Софійка ніколи не забувала про цінність дружби. Вона зрозуміла, що справжні друзі завжди підтримують один одного, в радості та в горі. І ніякі нові знайомства не повинні руйнувати міцні зв'язки, які виникають у дитинстві.

42. згенеровано Gemini

Пояснення для дітей:

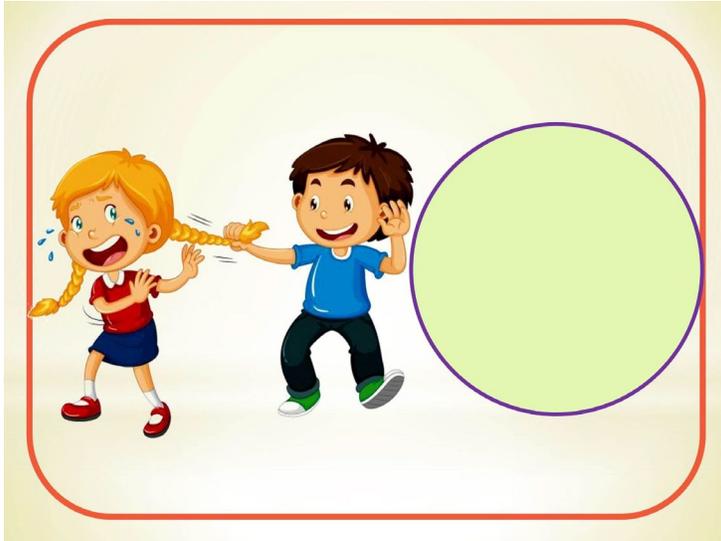
Ця казка вчить дітей, що дружба – це дуже важливий скарб. Справжні друзі завжди будуть підтримувати один одного, навіть якщо ви посварилися або у вас різні інтереси. Коли ми ображаємо своїх друзів, ми завдаємо їм болю. Тому завжди потрібно бути добрими та чуйними до своїх друзів.

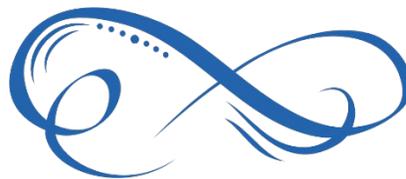

Дидактична гра «В якому вчинку живе добро?»

Мета: формування у дітей уявлення про моральні якості людини, сприяти їхнім проявам у повсякденному житті; розвивати пізнавальну активність, мислення збагачувати словник; виховувати потребу в регулюванні своєї поведінки за свідомо засвоєними морально-етичними нормами.

43. фото картки з гри

Ляльки-персони: інструмент для розвитку емпатії та інклюзії у дітей

Методика «Ляльки персони» (Ляльки з особистими історіями)

Що таке ляльки-персони?

Ляльки-персони – це не просто іграшки, а й цінний інструмент для педагогів. педагога. Для кожної ляльки створюють її особисту індивідуальність (ідентичність), закріплюють за нею певну історію життя, наділяють особистісними рисами, родинними зв'язками, культурою походження, уподобаннями, страхами та здібностями.

Як використовуються ляльки-персони?

Лялька «приходить» до дітей під час групових занять, де педагог розповідає їм про її щасливі та сумні моменти.

Наприклад, «Марійці 5 років, і вона дуже рада познайомитися з вами. Нещодавно в неї з'явився маленький братик, і вона хвилюється, що батьки будуть любити його більше, ніж її».

За допомогою ляльок-персон педагоги можуть:

- розвивати емпатію та співпереживання у дітей;
- обговорювати складні теми, такі як різноманіття та інклюзія, з акцентом на:
 - Гендер
 - Зовнішність
 - Расу, національність та етнічну приналежність
 - Культуру та релігію
 - Інвалідність та особливі потреби
 - Сексуальну орієнтацію
 - Стан здоров'я
 - ВІЛ та СНІД
- допомагати дітям адаптуватися до нового колективу;
- виховувати повагу та толерантність до людей, які відрізняються;
- підвищувати самооцінку та впевненість у собі.

44. світлина з посібника «Ляльки-персони»

Переваги використання ляльок-персон

Ефективність: методика ляльок-персон використовується у багатьох країнах світу з доведеною ефективністю

Простота: її легко використовувати у будь-якому освітньому середовищі.

Гнучкість: може використовуватися для вивчення широкого кола тем.

Залученість: діти зазвичай захоплено беруть участь у роботі з ляльками-персонами.

Безпечність: сприяє створенню безпечного та підтримувального середовища для дітей.

Під час роботи за методикою діти розповідають лялькам про свої проблеми, переживання та страхи, відкриваючись їм повністю. Під час діалогу з лялькою вони відчують себе рівними. Завдяки цій методиці діти навчаються співпереживати, підтримувати інших, а також розрізняти справедливість та несправедливість.

Ляльки-персони вчать дітей цінувати себе як особистість, розвивати позитивну самооцінку та допомагає кожній дитині відчувати себе рівним членом колективу. Це новий ресурс та інструмент допомоги, підтримки в роботі для кращого розуміння світу дитини.

Використання ляльок-персон в Україні

Методика ляльок-персон успішно використовується в Україні завдяки проєкту «Створення інклюзивного безпечного середовища в навчальних закладах та громадах», який впроваджувався Всеукраїнським фондом «Крок за кроком».

Ляльки-персони – це цінний інструмент, який може допомогти дітям розвинути емпатію, співпереживання, повагу та толерантність до різноманіття. Їх використання сприяє створенню більш інклюзивного та підтримувального середовища для всіх дітей.

Під час розгляду тем, пов'язаних з інклюзією також можна запропонувати розіграти з іграшками або картками з зображенням персонажів, певну ситуацію, або скласти казку чи історію з певними героями в якій буде вирішуватися одна з конфліктних проблем.

Можна провести дослідницьку діяльність: пояснити дітям, що наша дружба, наше позитивне відношення один до одного – це як промінчики сонця, які не лише дають нам яскравий світ, а й тепло. Якщо природа або люди не будуть отримувати світла (позитивних емоцій) і тепла (дружби) то вона загине. І показати, що трапилось з рослиною, яку поставили у темне приміщення, що рослина почала скидати листя.

Не смійся з мене

Не смійся з мене – це пісня, яка навчить дітей поважати усіх, хто є поруч, не дивлячись на їх індивідуальні особливості.

Соціальний ролик

45. скріншот з каналу YouTube

СВІТ СКЛАДНИЙ, КОЛИ ВІН НЕ ДЛЯ ТЕБЕ

Робота з батьками є одним з головних напрямків роботи у закладі освіти, тому тема інклюзивного навчання або особливостей дітей з психофізичними порушеннями має велике значення під час розбудови сучасного, безбар'єрного простору у закладах освіти, де всі діти повинні відчувати себе рівними та мати однакові права на освіту, спілкування, дружбу тощо. В даному розділі пропонується матеріал, який допоможе розкрити теми пов'язані з особливостями дітей та зрозуміти потреби дітей з особливими освітніми потребами.

Світ складний, коли не створений для тебе

Переглянувши відео батьки та педагоги зможуть себе уявити у світі для людей з особливими освітніми потребами, у світі, який є незручним та незрозумілим для людей без психофізичних особливостей. Допоможе зрозуміти що всі люди мають рівні права, їм слід лише трошки допомогти, щоб вони влаштувалися у нашому світі.

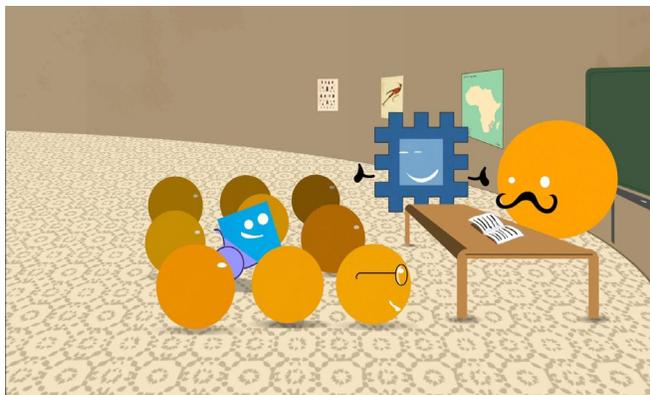
46. скріншот з каналу YouTube

Як позитивні рішення дорослих служать дітям з особливими освітніми потребами.

В даному відео демонструється, що у світі є різні діти та деякі з них потребують певної допомоги, яку можуть надати саме дорослі.

47. скріншот з каналу YouTube

Всі люди різні – Аутизм (соціальне відео)

48. скріншот з каналу YouTube

Серед нас зростають діти з особливим сприйняттям світу, яких часто називають «дітьми дощу». Їхні ігри та радості можуть

відрізнятись від типових. Вони існують поза звичними для нас соціальними нормами та правилами, а заняття однолітків можуть здаватися їм незрозумілими або нецікавими. Маючи власний, часто закритий внутрішній світ, ці діти особливо потребують нашої підтримки, розуміння та допомоги.

Підтримка

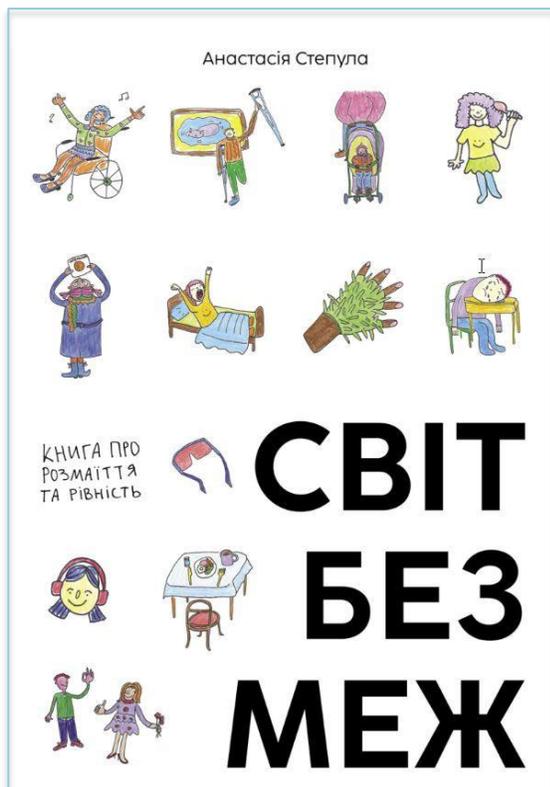

49. скріншот з каналу YouTube

Відео для батьків та дітей, в якому показано, що підтримка має велике значення для людини. Батьки, підтримуючи своїх дітей, допоможуть їм розвиватися та самостверджуватись. І можливо, вони зможуть підтримати інших, копіюючи поведінку батьків.

Світ без меж

Книга про розмаїття та рівність.
Хоч ми люди багато в чому схожі, але, як і все на світі, ми – різні.

50. сканована обкладинка

Вправи для педагогів та батьків, які надають можливість відчуті труднощі людини з обмеженими можливостями

Вправа «Бінокль»

Мета: дати дорослому відчуті себе людиною з порушеннями зору, надати можливість відчуті допомогу з даним порушенням.

Матеріал: біноклі за кількістю учасників.

Хід вправи: учасники беруть в руки біноклі та прикладають їх зворотною стороною. Дивлячись лише через бінокль учасники починають пересуватися приміщенням намагаючись виконати певні вправи, завдання, пройти поміж стільцями. Ведучий підходить та надає учасникам ці завдання.

Потім учасники діляться на двійки: один працює з біноклем, інший водить першого учасника за руку та дає підказки під час виконання завдань і навпаки, змінившись місцями.

Наприкінці вправи учасники діляться своїми враженнями.

Вправа «Задзеркалля»

Мета: надати можливість дорослому відчуті себе людиною, яка має викривлене сприйняття навколишнього або порушення зору.

Матеріал: фломастери, прописі з готовими шаблонами, маленькі люстерця.

Хід вправи: кожному учаснику пропонується взяти собі фломастер, люстерце та прописі. Дивлячись у люстерце, а не у прописі, навести запропоновані візерунки.

Наприкінці вправи учасники діляться враженнями.

Вправа «Аплікація»

Мета: надати можливість дорослим відчуті себе людиною з Фізичними порушеннями, або з розладом аутичного спектра.

Матеріали: рукавички будівельні або резинові, клей-олівець, кольоровий папір, ножиці дитячі.

Хід вправи: кожний з учасників має одягати рукавички та виконати аплікацію квітки, не знімаючи рукавичок (за допомогою до інших можна звертатися). Наприкінці вправи проводиться обговорення відчутого.

Вправа «Сенсорний шум»

Мета: ознайомити дорослих зі станом людини з розладом аутичного спектра.

Матеріал: аркуш паперу, окуляри на які пов'язано діодну гірлянду (гірлянда увімкнена), ручка.

Хід вправи: у грі бере участь одна-три особи, на яких одягаються окуляри з гірляндою. Їх завдання написати певний текст (текст роздум, есе, диктант тощо). Усі інші вмикають музику на своїх телефонах, розмовляють між собою, плескають в долоні, пересуваються залом, заглядають в аркуші до учасників, які пишуть текст тощо. Після того, як учасники, які писали текст закінчили своє завдання, вони діляться враженнями.

Вправа «Стілець»

Мета: надати можливість дорослій людині відчувати себе людиною з фізичними порушеннями.

Матеріал: стілець, кілька ручок та аркушів паперу.

Хід вправи: учасникам пропонується сісти на стілець та забороняється рухати ногами. Навколо учасників на підлогу кладеться дві ручки у різних місцях та три м'ятих у вигляді кульки аркуша паперу. Завданням стає – підібрати ці предмети не встаючи зі стільця, імітуючи особу у кріслі колісному.

Наприкінці вправи проводиться обговорення.

Вправа «Пазли»

Мета: надати можливість людині відчувати себе особою з розладом аутичного спектра.

Матеріал: дві частини пазлів зі схожими картинками з різних наборів. Не більше 12 шт.

Хід вправи: завданням групи учасників є зібрати пазли, тобто виконати нездійснене завдання. У кінці вправи проводиться обговорення.

Вправа «Побут»

Мета: надати можливість відчувати себе незрячою людиною.

Матеріал: вода у пластикових пляшках, пластмасові стакани, пластмасові виделки та тарілки, маски для сну, печиво у коробці.

Хід вправи: учасникам пояснюється, що в домі де мешкає незряча людина є особливе правило – усі речі класти на певні місця, щоб особа з порушенням зору їх могла знайти. Учасникам (1–2 особи) пропонується подивитися на стіл, на якому підготовлені тарілки, виделки, стаканчики, вода, печиво; одягти на себе маски для сну та виконати наступні завдання:

- налити собі води у келих та випити її;
- накрити стіл тарілками та виделками, посередині викласти на тарілку печиво.

Після виконання вправи проводиться обговорення.

Вправа «Футбол»

Мета: надати можливість відчутти себе людиною з порушенням зору.

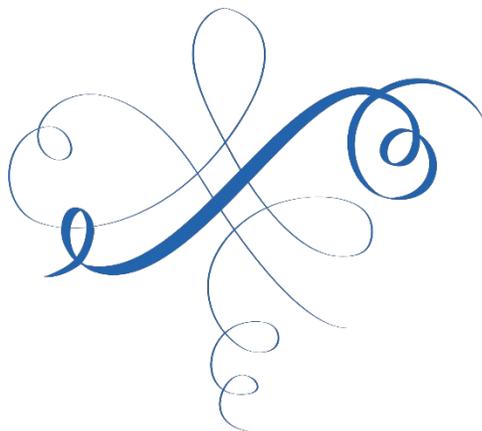
Матеріал: надувний м'ячик з дзвіночком всередині та пов'язки для сну за кількістю гравців, ігрові ворота.

Хід гри:

1. Гравці надягають на очі пов'язки для сну та за командою починають грати в м'яч. М'яч гравці не бачать і кому його передати теж не бачать.

2. Другим завданням є забити м'яч у ворота не знімаючи пов'язки.

Після закінчення вправи проводиться обговорення.

ЖЕСТИ ЯК МІСТОК ДО ПОРОЗУМІННЯ

«...до нас на виставку нещодавно приїжджала група дітей з порушенням слуху. Вони зраділи, коли я змогла сказати «ласкаво просимо» жестовою мовою. Моя давня мета – навчитись нею спілкуватись. І думаю, в кожній організації має бути той, хто знає хоча б базові фрази»

(Світлана Ройз)

Мова жестів – це природна мова, яка використовується для спілкування людьми з вадами слуху або тими, хто має труднощі з усним мовленням. Вона використовує візуальні сигнали, такі як рухи рук, міміка та мова тіла, для передачі інформації.

Важливо зазначити, що мова жестів не є універсальною. Існує багато різних мов жестів, кожна з яких має свою власну граматику, словник та синтаксис. Найпоширенішою мовою жестів в Україні є Українська жестова мова (УЖМ).

51. згенеровано Gemini

Ось деякі ключові характеристики мови жестів.

Візуальна: мова жестів використовує візуальні сигнали для передачі інформації, на відміну від усного мовлення, яке використовує звуки.

Просторова: мова жестів використовує простір для позначення понять та ідей; наприклад, напрямком руху рук може вказувати на час або місце.

Невербальна: мова жестів використовує не лише рухи рук, але й міміку, мову тіла та інші невербальні сигнали для передачі емоцій та нюансів значення.

Повноцінна мова: мова жестів не є спрощеною формою спілкування – це складна та виразна мова зі своїми власними правилами граматики та синтаксису.

Мова жестів відіграє важливу роль у житті людей з вадами слуху. Вона дозволяє їм спілкуватися один з одним, з сім'єю та друзями, а також брати участь у суспільному житті.

Крім того, мова жестів може бути корисною для людей, які не мають вад слуху, наприклад, її можна використовувати для спілкування з людьми, які не розмовляють однією мовою, або в шумних середовищах, де важко чути. А ще жестовою мовою можуть спілкуватися сором'язливі діти, які лише проходять період адаптації в дошкільному закладі, тому доцільно буде вивчити з дітьми певні жести, які допоможуть зрозуміти один одного.

Жести з жестової мови

52. *istockphoto.com*

1. Помах – це найпростіший та універсальний жест привітання. Підніміть руку і помахайте нею з боку в бік.

53. *istockphoto.com*

2. Рукостискання – це поширений жест привітання в ділових та офіційних ситуаціях. Візьміть руку іншої людини своєю і стисніть її.

54. *istockphoto.com*

3. Стоп – висуньте одну руку вперед, долонею до себе, тримайте пальці прямими та розведеними. Зробіть чіткий, різкий рух рукою вперед, ніби ви хочете зупинити щось.

Ось декілька поширених значень жесту «Стоп»

Припинити дію: це найпоширеніше значення жесту «Стоп», його можна використовувати, щоб попросити когось зупинитися говорити, йти, робити щось руками тощо.

Звернути увагу: жест «Стоп» також можна використовувати, щоб привернути увагу когось; наприклад, ви можете використовувати його, щоб попросити вчителя помовчати, щоб ви могли щось сказати.

Попередити про небезпеку: у деяких випадках жест «Стоп» можна використовувати, щоб попередити когось про небезпеку; наприклад, ви можете використовувати його, щоб попередити, що попереду є перешкода.

Висловити незгоду: жест «Стоп» також можна використовувати, щоб висловити незгоду з чимось; наприклад, ви можете використовувати його, щоб показати, що ви не згодні з чимось, що хтось каже.

55. *istockphoto.com*

56. *istockphoto.com*

4. Чудово «клас» – Витягніть домінуючу руку великим і вказівним пальцями, спрямованими вгору, утворюючи знак «великий палець вгору». Тримайте інші пальці розслабленими та злегка зігнутими. Підніміть руку приблизно на висоту плечей. За бажанням ви можете злегка потрясти рукою з боку в бік, щоб додати акценту.

5. Добре «окей» – витягніть домінуючу руку долонею до себе; тримайте пальці разом і злегка зігнутими; торкніться кінчиком великого пальця до кінчика середнього, утворюючи коло; тримайте інші пальці розслабленими та злегка зігнутими; утримуйте позицію на мить.

Жест «добре» можна використовувати в різних ситуаціях, наприклад: щоб вказати, що ви щось розумієте; погодитися з чимось; щоб показати, що у вас гаразд або, що взагалі все добре.

6. Ні – пальці зігнуті в кулак; великий палець відведено на 90 градусів; палець розгорнути вниз до землі. Цей жест є найпоширенішим значенням «пальця вниз». Він використовується, щоб показати свою незгоду з чимось, висловити неприязнь або заперечення.

57. istockphoto.com

7. Допоможи – витягніть домінуючу руку долонею від себе; тримайте пальці розведеними в сторони та злегка зігнутими; зробіть рубуючий рух рукою, ніби попереджаючи когось про небезпеку.

Ви також можете додати вираз страху або занепокоєння, щоб ще більше передати терміновість ситуації.

58. istockphoto.com

59. власне фото

8. Не знаю – розведіть руки в сторони. Це невербальний сигнал, який використовується для того, щоб показати, що ви не знаєте відповіді на питання або не розумієте чогось. Він може використовуватися в різних контекстах і мати трохи різні значення залежно від ситуації.

Я не знаю відповіді на ваше питання – це найпоширеніше значення жесту «Не знаю». Його можна використовувати, щоб відповісти на питання, на яке ви не знаєте відповіді.

Я не розумію, про що ви говорите – цей жест також можна використовувати, щоб показати, що ви не розумієте щось, що хтось каже.

Я не впевнений, що робити – жест «Не знаю» також можна використовувати, щоб показати, що ви не впевнені, як діяти в певній ситуації.

60. власне фото

9. Будь ласка – покладіть домінуючу руку на груди долонею до себе, тримайте пальці разом і злегка зігнутими, робіть легкий поклон рукою, ніби просите когось зробити щось. Ви також можете додати трохи вибачливий вираз обличчя, щоб ще більше передати свою ввічливість.

61. власне фото

10. Вибач – зігніть долоні в кулаці й підніміть їх на рівень грудей; голову слід трошки нахилити.

62. власне фото

11. Дякую – підніміть домінуючу руку до підборіддя, долонею до себе; зробіть легкий рух рукою вниз, ніби ви скидаєте щось з долоні; можна додати візуальний контакт та щирю посмішку.

12. Пити – зігніть домінуючу руку в лікті, піднесіть її до рота, зігніть пальці в кулак, залишивши вказівний і середній пальці випрямленими; прикладіть випрямлені пальці до рота, ніби ви тримаєте склянку або пляшку; зробіть легкий рух, ніби ви п'єте.

63. власне фото

13. Їсти – зігніть домінуючу руку в лікті, піднесіть її до рота; зігніть пальці в кулак, залишивши вказівний палець випрямленим; піднесіть випрямлений палець до рота, ніби ви їсте з нього.

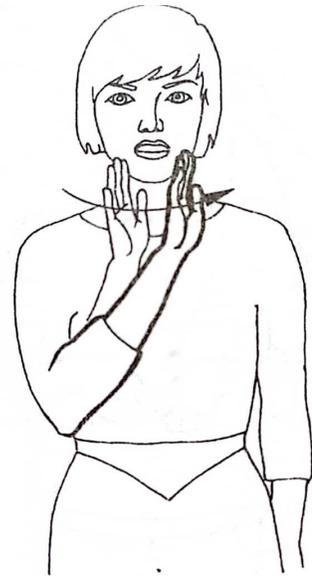
Зробіть легкий рух, ніби ви зачерпнете їжу з тарілки ложкою.

64. власне фото

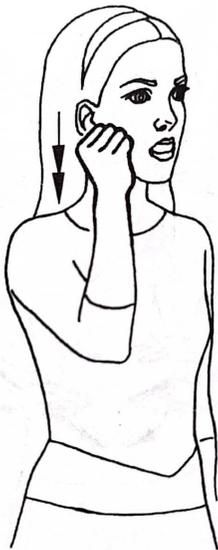

65. фото з посібника «Жестова мова»

15. Матуся – всі пальці долоні ведучої руки притиснуті один до одного, пальці підняті вгору, спочатку притискаємо долоню праворуч від губ, потім ліворуч від губ.

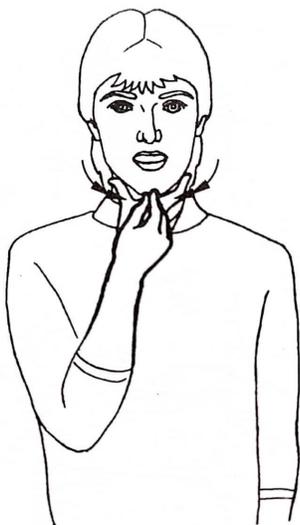

66. фото з посібника «Жестова мова»

16. Бабуся – пальці ведучої руки складено у кулак, внутрішній бік кулака прикладаємо до щоки та трошки опускаємо донизу. так повторюємо 2–3 рази

67. фото з посібника «Жестова мова»

17. Дідусь – пальці ведучої руки, великим та вказівним, розводимо максимально, торкаємося ними підборіддя, та зводимо пальці. Візуально показуємо бороду. Жест повторюється 2–3 рази.

68. фото з посібника «Жестова мова»

18. Брат – ведучу руку підняти вгору, долонь скласти в кулак, вказівний палець відвести вгору, притиснув до голови. Після того опустити руку та скласти дві руки на рівні нижчої частини грудної клітини, одна до одної, долоні складено у напівкулачки.

69. фото з посібника «Жестова мова»

19. Сестра – пальці ведучої руки притиснуто один до одного, долонь дивиться всередину, ребром долоні торкнутися зовнішньої сторони губ, пальці вгору, а потім опустити руки на нижній край грудної клітини та схрестити вказівні пальці обох рук.

70. фото з посібника «Жестова мова»

20. Гулять – дві долоні, внутрішньою стороною, розташовані одна над іншою, з'єднати між собою ребрами, пальці усі прямі, притиснуті. Долоню, що розташовано зверху відводимо від тулуба, розгортаємо пальцям вперед. Потім повертаємо у початкове положення. Жест повторюється 2–3 рази.

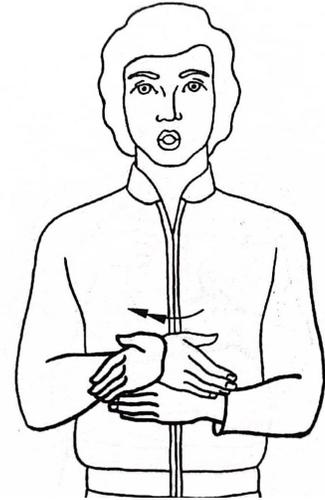

72. фото з посібника «Жестова мова»

22. Дружба – пальці обох рук стиснуті між собою та напівзігнуті, з'єднуються у замок на нижньому рівні грудної клітини.

73. фото з посібника «Жестова мова»

71. фото з посібника «Жестова мова»

21. Туалет – пальці ведучої руки, мізинець та безіменний палець, зігнуті; інші притиснуті один до одного; долонею до низу. Прикласти до голови та відвести вперед.

У дошкільному закладі доцільно вивчити рахунок до 10.

74.

istockphoto.com

Робота з соціально прийнятими жестами

Під час опанування соціально прийнятих жестів, слід пояснити вихованцям, що так само як ми використовуємо слова для вираження своїх думок і почуттів, ми також можемо використовувати жести. Можна сказати: «Уявіть, що наші руки – це як ще один набір слів, які допомагають нам розповісти нашу історію». А можна навести приклади жестів, які люди використовують щодня, наприклад, вказівний жест під час підкреслення важливої точки або обійми, щоб показати любов.

Навчити користуватися жестами дітей можна не лише розглядаючи картинки або переглядаючи ролики, а граючи в ігри, в яких слід висловлюватися за допомогою жестів.

Гра «Слово – жест»

Мета: закріпити вміння дітей поєднувати слова с жестами; розвивати увагу та кмітливість, вміння розмовляти мовою жестів.

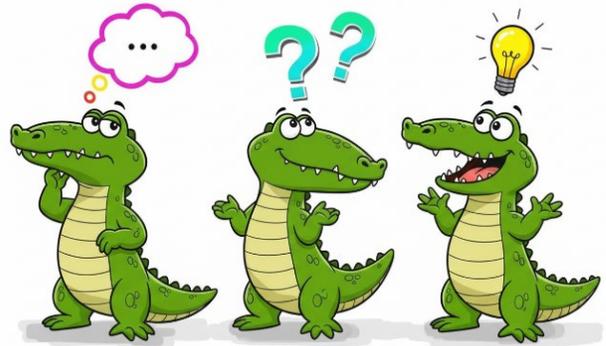
Хід гри:

На початковому етапі педагог бере на себе роль ведучого. Коли діти зрозуміють, як грати в гру і які фрази або слова задавати для показу, тоді в грі беруть участь двоє дітей. Педагог обирає двох дітей, які встають навпроти одного.

Перша дитина – ведучій. Друга – актор, який показує фрази жестами. Ведучий повинен задавати такі фрази, які сам зможе показати.

Я їм.
Я хочу пити.
Пішли зі мною.
Гра з м'ячем.
Хочу спати.
Мию руки.
У мене все добре.
Рахую до п'яти тощо.

75. згенеровано Gemini

Гра «Крокодил»

Мета: навчити дітей за певними жестами, мімікою та акторською грою зрозуміти про що йдеться.

Кількість гравців: 3 або більше

Матеріал: картки з певними зображеннями, які повинні показати діти. Це можуть бути тварини, транспорт, одяг тощо.

Хід гри: на столі розкладаються картки. Кожна дитина підходить та обирає одну картку, але іншим гравцям її не показує. По бажанню, або по черзі діти виходять в середину кола, або встають перед своїми друзями та жестами показують, що зображено на карті.

Завдання інших дітей уважно слідкувати за гравцем, який показує пантоміму та вгадати, що показується.

ПІКТОГРАМИ ЯКІ СЛІД ЗНАТИ

У сучасному світі, де інформація представлена в різноманітних форматах, знання піктограм стає все більш важливим. Піктограми – це візуальні символи, які використовуються для позначення слів, ідей або дій. Для дітей дошкільного віку вивчення піктограм може мати багато переваг, які сприяють їхньому загальному розвитку. Розвиток мовлення: піктограми допомагають дітям зв'язати слова з зображеннями, що сприяє розвитку їхнього словникового запасу.

76. згенеровано Gemini

Комунікація: піктограми дають можливість спілкуватися людям з різними мовами, адже вони не потребують перекладу. **Пізнання:** піктограми допомагають дітям вчитися класифікувати та розподіляти по категоріям інформацію, що сприяє розвитку їхнього логічного мислення. **Самостійність:** знання піктограм може допомогти дітям стати більш самостійними, адже вони зможуть розуміти інформацію, яка не представлена у формі слів. Останнім часом у суспільстві з'являється все більше дітей з розладом аутичного спектра і саме піктограми допомагають організувати процес спілкування з даними дітьми, організувати їх день, планувати його за допомогою символів, залучити дітей до індивідуальної та групової роботи.

Щоб пояснити дітям 4–5 років, що таке піктограма, важливо використовувати просту мову та візуальні приклади.

- Порівняйте з малюнками: поясніть, що піктограми схожі на малюнки, але вони використовуються для позначення певних речей або ідей.
- Використовуйте приклади: покажіть їм піктограми, які вони часто бачать, наприклад, знаки туалету, знаки метро або іконки на телефоні; розкажіть, що ці піктограми означають.
- Грайте в ігри: створіть власні піктограми разом з дітьми або грайте в ігри, де їм потрібно вгадати, що означає піктограма.
- Зверніть увагу на деталі: поясніть, що піктограми зазвичай прості та складаються з декількох ліній або фігур.
- Підкресліть універсальність: скажіть, що піктограми зрозумілі людям з різних культур, тому що вони не використовують слова.

1. Піктограма «Туалет».

Ти коли-небудь бачив такий знак? Це дуже важлива піктограма! Вона показує, де знаходиться туалет.

Уяви собі, ти гуляєш великим магазином або їдеш у поїзді. І раптом тобі дуже захотілося в туалет. Як же знайти його? Саме для цього і є такі піктограми!

Доцільно розглянути різні піктограми туалетів: для хлопчиків, для дівчат, для людей з особливими потребами.

77. згенеровано Gemini

2. Знак «Людина з інвалідністю»

Ти коли-небудь бачив знак, де зображена людина, яка сидить у спеціальному кріслі на колесах? Це і є піктограма «Людини з інвалідністю».

Уявіть собі, що хтось не може ходити так само швидко і легко, як ми з вами. Можливо, у нього болять ніжки або йому важко стояти довго. Для таких людей придумали спеціальні крісла на колесах – інвалідні візки. А піктограма з таким візком означає, що тут зручно для всіх. В місцях, де ви бачите цей знак, є спеціальні під'їзди, пандуси або ліфти, щоб людина на інвалідному візку могла легко туди потрапити. У транспорті такою піктограмою позначають місця для людей з інвалідністю, які пересуваються на спеціальних візках і ці місця не можна займати, вони повинні бути завжди вільними.

Коли ми бачимо цю піктограму, ми розуміємо, що не всі люди такі самі, як ми. І ми повинні бути добрими і допомагати один одному. Якщо ти бачиш людину на інвалідному візку, ти можеш їй допомогти, наприклад, відкрити двері або підтримати.

Пам'ятай, що всі люди мають право на повагу, незалежно від того, як вони виглядають або як пересуваються.

78. згенеровано Gemini

3. Піктограма – місто для людини з собакою-поводирем» – ця картинка показує людину, яку веде за собою собака (можливо зображення де сидить людина з тростиною, а поруч сидить собака). Уявіть собі, що є люди, які не бачать. Вони не можуть побачити яскраве сонечко, красиві квіти чи обличчя своїх друзів. Але в них є

вірні помічники – собаки-поводирі. Ці розумні тварини допомагають сліпим людям пересуватися містом, переходити дорогу і оминати перешкоди.

Такі люди можуть пересуватися не лише тротуарами, а й громадським транспортом. Для того, щоб усім пасажиром було зручно для людини з собакою-поводирем у транспорті відведено спеціальне місце і позначено піктограмою. Коли немає поруч людини з інвалідністю пасажир може сидіти на таких місцях, а як тільки з'являється така людина це місце слід обов'язково звільнити.

79. згенеровано Gemini

80. згенеровано Gemini

4. Піктограма «Медична допомога» – найчастіше піктограма, на якій зображено хрест, означає, що тут можна отримати допомогу, якщо ти захворів або поранився. Цю піктограму можна побачити біля лікарні, у кареті швидкої допомоги або навіть на дверях кабінету медичної сестри у дитячому садочку. Чому ця картинка така важлива? Тому що вона допомагає нам швидко знайти допомогу, коли вона нам дуже потрібна. Навіть якщо ти не знаєш мови країни, в якій опинився, ти завжди зможеш зрозуміти цю піктограму і

попросити допомоги.

Уявімо: ти гуляєш у парку і раптом впав і розбив коліно. Ти дуже засмучений і боїшся. Але раптом ти бачиш цю піктограму на будівлі неподалік! Це означає, що там є люди, які можуть тобі допомогти. Ти можеш підбігти туди і попросити дорослих, щоб вони перев'язали тобі коліно. Запам'ятай, піктограма медичної допомоги – це твій маленький друг, який завжди готовий допомогти тобі, коли ти захворів або поранився.

5. Піктограма «Аварійний вихід».

Якщо раптом почнеться пожежа або стане дуже темно, тобі потрібно буде швидко знайти вихід з приміщення, в якому ти знаходишся, щоб вибратися на свіже повітря. Саме для цього і є спеціальна картинка – піктограма «Аварійний вихід». Ця картинка показує, де знаходяться двері, через які можна швидко вийти з будівлі, якщо трапиться біда. Вона виглядає як людина, яка біжить до дверей. Ця людина поспішає, тому що важливо якнайшвидше опинитися у безпечному місці.

81. згенеровано Gemini

Де можна побачити цю піктограму?

У нашому дитячому садочку – на стінах і біля дверей, які ведуть на вулицю.

У школі – біля дверей, які ведуть на вулицю.

У кінотеатрі: На стінах, щоб швидко вийти з залу.

У магазині – біля ескалаторів або кас.

У потязі – над дверима вагонів.

Дана піктограма також може вказувати шлях до укриття чи бомбосховища, в які слід перейти, коли лунає тривога.

Завжди звертай увагу на ці картинки. Коли ти приходиш у нове місце, подивися навколо, щоб знати, де знаходиться аварійний вихід. Розповідай про цю піктограму своїм друзям і рідним. Разом ви будете в безпеці!

Доцільно провести екскурсію закладом дошкільної освіти та роздивитися усі піктограми, які інформують про аварійний вихід.

6. Піктограма – «Мінна небезпека».

Уявіть собі, що на землі лежить маленька, але дуже небезпечна іграшка. Ця іграшка може вибухнути, якщо до неї доторкнутися. Насправді це зовсім не іграшка, а міна – вибуховий пристрій, який залишають після війни. Щоб люди знали, що в якомусь місці є міни, і не підходили туди, придумали спеціальну картинку – піктограму «Мінна небезпека».

82. згенеровано Gemini

Як виглядає ця піктограма? Зазвичай це червоний квадрат з білим малюнком міни або кісток. Кістки означають, що міна дуже небезпечна і може завдати шкоди людині.

Якщо ти побачиш цю піктограму, то відразу зрозумієш, що в цьому місці дуже небезпечно і потрібно відійти подалі.

Що потрібно пам'ятати:

- ніколи не торкайся незнайомих предметів, особливо якщо вони лежать на землі;
- якщо ти побачив піктограму «Мінна небезпека», відійди від неї якомога далі та розкажи про це дорослим;
- ніколи не грайся на місцях, де можуть бути міни;
- пам'ятай, піктограма «Мінна небезпека» – це дуже важливий знак, який попереджає про смертельну небезпеку, будь обережним і ніколи не нехтуй цим знаком.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Almaroth, S. Інопланетяни в актовій залі / S. Almaroth, іл. В. Gufierrez, Sarria V. – Швеція: Funkibator forlag, 2019. – 30 с. : іл.
2. Hammargren, P. Школа на колесах / P. Hammargren ; іл. Theo Johannesson. – Швеція : Funkibator forlag, 2018. – 30 с. : іл.
3. Lundh, L. Сігрід унікальна / L. Lundh ; іл. N. Melander. – Швеція : Funkibator forlag, 2020. – 30 с.
4. Qvarfoth, M. Ліам точно може / M. Qvarfoth ; іл. I. Tjernell. – Швеція: Funkibator forlag, 2019. –30 с. : іл.
5. Академія Турботи. Морквусин кінозал. Котик Паскаль та герой Йой. Як грати різним разом. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=7B1SR-BOqCc>
6. Базовий компонент дошкільної освіти України / Під наук. керівн. Піроженко Т. О., авт. кол-в : Байер О. М., Безсонова О. К., Брежнєва О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П. та ін. – 2021. – 37 с. – URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
7. Голоси дітей. Як пояснити дитині, чому в людей немає кінцівок? – URL: https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=639747868266098&id=100066926710551&rdid=iS0jG0XNrsoCtWpQ#
8. Гордієнко О., Соболь М. Сила волі та підтримка: історія 10-річного миколаївця із синдромом Дауна, який займається джиу-джитсу. – URL: <https://suspilne.media/mykolaiv/1032957-sila-voli-ta-pidtrimka-istoria-10-ricnogo-mikolaivca-iz-sindromom-dauna-akij-zajmaetsa-dziu-dzitsu/>
9. Довідник безбар'єрності – URL: <https://bf.in.ua/>
10. Дошкілля.UA. Інформаційний електронний бюлетень №3 2025 – URL: https://drive.google.com/file/d/12xF1-Xx-YYgeRhJqzaaE_ELVejbUzW1c/view
11. Єлизавета Москаленко – дівчинка, яка бачить цей світ серцем. – URL: <https://bashtanka.mk.gov.ua/ua/news/?id=111353>
12. Культура добросусідства : Комплект програм спеціального інтегрованого курсу для закладів освіти України / [авторський колектив під керівництвом М. А. Араджионі]. – К. : ТОВ «ЛітМир», 2018. – 260 с.
13. Куркуріна А. Ось це так сила духу: 20-річний українець із ДЦП підняв 100 кг. – URL: <https://www.youtube.com/shorts/oQGgnsH4dDU>

14. Ляльки з особистими історіями (ляльки – персони): методика соціального та психологічного розвитку дитини / Під заг. ред. Софій Н. З., Найдю Ю.М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 52 с.
15. Матусина казка. Мотузки. Мультфільм про дружбу. Для дітей з особливими освітніми потребами. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=29nCUMEdFFs>
16. Матусина казка. Каструлька Анатолія. Мультфільм про толерантність. Про особливих людей. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=58XlvDAPZhE&t=92s>
17. Освітній проєкт «На урок» 7 мультфільмів для школярів про дітей з особливими освітніми потребами. – URL: <https://naurok.com.ua/post/7-multfilmiv-dlya-shkolyariv-pro-ditey-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami>
18. Про булінг (цькування) та як його подолати. Дітям, молоді та дорослим про важливе. – Київ: ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», 2020. – 40 с.
19. Інклюзивна освіта – надихаючі приклади зі школи. Досвід чеських та українських освітян» створена в рамках проєкту «На шляху до інклюзії», який здійснюється Асоціацією з міжнародних питань (АМО) за підтримки програми трансформаційної співпраці Міністерства закордонних справ Чехії. URL: https://www.ustnayaistoriya.info/wp-content/uploads/2021/02/inkluzivni-vzdelavani-inspirativni-priklady_A5_web_01_dvojstrany.pdf
20. Світ дошкільця. «Ми всі такі різні». (старша група). Соціальний світ. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3MvUYcAcIJl>
21. Світ особливого дитинства: реком. анот. список літ. Вип. 2 / Миколаївська обл. б-ка для дітей ім. В.О. Лягіна; уклад. Н. С. Коваль. – Миколаїв, 2023. – 18 с.
22. Сила волі та підтримка: історія 10-річного миколаївця із синдромом Дауна, який займається джиу-джитсу/ Суспільне Миколаїв 2025. – URL: <https://suspilne.media/mykolaiiv/1032957-sila-voli-ta-pidtrimka-istoria-10-ricnogo-mikolaivca-iz-sindromom-dauna-akij-zajmaetsa-dziu-dzitsu>
23. Степула А. Світ без меж. Книга про розмаїття та рівність. – Київ: Основи, 2021. – 32 с.
24. Українська жестова мова : навч. посіб. для підготовч. 1 кл. спец. загальноосвіт. навч. закладів для дітей глухих та зі зниженим слухом / О. А. Дробот ; [іл. Ніколаєнко Ю. В.]. – К. : Либідь, 2013. – 318 с. : іл.
25. Український віночок. Миколаївщина. Регіональна парціальна програма та методичні рекомендації з міжкультурної та громадянської освіти дітей дошкільного віку / Араджионі М. А., Олійник Л. М., Літвінова Н. Є. та ін. – МОППО: Центр редакційно-видавничої діяльності, 2023. – 82 с.

Наукове видання

КУЛЬТУРА ДОБРОСУСІДСТВА БЕЗ ОБМЕЖЕНЬ

**Методично-дидактичний посібник
до регіональної парціальної програми
з міжкультурної і громадянської освіти
дітей середнього та старшого дошкільного віку
«Український віночок. Миколаївщина»**

Комп'ютерний набір, технічна верстка – Олійник Л. М.
Технічний редактор, дизайн обкладинки – Іванова Я. І.
Текст наведено в авторській редакції

Підписано до друку 11.06.2025
Формат 60x84/8 Ум. друк. арк. 9,3
Тираж 100 прим. Зам. № 30

Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
54001, м. Миколаїв, вул. Адміральська, 4-а,
тел./факс 37 85 89, e-mail: moippo@moippo.mk.ua
<http://www.moippo.mk.ua>

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7459 від 28.09.2021